

ΓΙΑ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟΥΣ συναντήσεις με τον Γιώργο Μανιάτη / **FOR NO REASONS** meetings with Giorgos Maniatis

Ντοκιμαντέρ | 98' | 2019

Σκηνοθεσία: Σταύρος Ψυλλάκης
Παραγωγή: 2|35 - Σταύρος Ψυλλάκης
Γυρίσματα: ΕΛΛΑΔΑ (Αθήνα), 2015 και 2018

Σύντομη σύνοψη

Ο Γιώργος Μανιάτης (1939–2018), λεγεωνάριος στην Αλγερία στα 18 του, συγγραφέας και μουσικός στη συνέχεια, όριζε τον εαυτό του ως «δημόσιο κίνδυνο».

Η ταινία ΓΙΑ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟΥΣ δεν είναι μια βιογραφία. Αναζητά την περιπέτεια της ψυχής του: μιας συνείδησης σε διαρκή εγρήγορση, εμπρηστικής και αυτοπυρπολούμενης.

Ο Α. Ζήρας, γράφοντας για τον Μανιάτη με αφορμή την επανέκδοση της *Λεγεώνας* το 1990, μιλά για μια διαρκή αναζήτηση του ξεπεράσματος των ορίων και για έναν «παροξυσμό της συνεχούς κίνησης» που γίνεται ο ίδιος ο πρωταγωνιστής του έργου. Αυτή η αύρα διαπερνά και το καταγεγραμμένο υλικό των συναντήσεών μας και αποτελεί την τελική αίσθηση που επιδιώκει η ταινία.

«Αλλάζει τη ζωή όποιος αλλάζει ζωή», μας λέει.

Διακρίσεις

- 2^ο Βραβείο ΤΑΙΝΙΑΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΗΚΟΥΣ, διαγωνιστικό πρόγραμμα 13^{ου} Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας (Νοέμβριος 2019).
- Υποψήφια για το βραβείο ΙΡΙΣ ταινίας τεκμηρίωσης της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ (IRIS AWARDS 2020, Nominated For Best Feature Documentary)

Σημείωμα σκηνοθέτη

«Αλλάζει τη ζωή όποιος αλλάζει ζωή» (Γ. Μανιάτης)

Το ΓΙΑ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟΥΣ δεν είναι πορτρέτο-βιογραφία του Γιώργου Μανιάτη. Ακόμη κι αν ζούσε και συνεχίζαμε τα γυρίσματα, δεν θα ήταν.

Από την αρχή με ενδιέφερε μόνο ο ίδιος ο λόγος του και το έργο του. Όχι μαρτυρίες τρίτων, όχι εξωτερικά σχόλια, όχι βιογραφική τεκμηρίωση. Η συνήθης φόρμα των κινηματογραφικών πορτρέτων δεν μπορούσε να χωρέσει αυτή την περίπτωση.

Οι συναντήσεις μας –κινηματογραφημένες και μη– συγκρότησαν σταδιακά ένα πεδίο εμπειρίας: έναν λόγο σε διαρκή εγρήγορση, που κινείται στα όρια, που αναζητά το ξεπέρασμα των ορίων και το τίμημά του. Η ταινία παρακολουθεί αυτή τη συνείδηση όχι ως αφήγηση ζωής, αλλά ως συνεχή πράξη.

Μετά τον αιφνίδιο θάνατό του, το ήδη καταγεγραμμένο υλικό αποκάλυψε τη δική του αυτάρκεια. Σε συνδυασμό με αρχειακά τεκμήρια και γραπτά του Μανιάτη, η ταινία βρήκε τη μορφή της: όχι ως αναγκαστική ανασύνθεση, αλλά ως ολοκληρωμένο έργο.

Το ΓΙΑ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟΥΣ επιχειρεί να καταγράψει την περιπέτεια μιας ψυχής που δεν αναπαύεται, που δεν απολογείται και που δεν επιδιώκει συμφιλίωση. Έναν λόγο που επιμένει να κινείται.

Κλείνει, όπως και το έργο του Μανιάτη, με την επίγνωση ότι η δημιουργία είναι πράξη αποποίησης και αποσυρμού. Όχι θέαμα. Πράξη.

Σημείωμα προς τον αναγνώστη

Το κείμενο που ακολουθεί δεν αποτελεί σενάριο ούτε σύνοψη της ταινίας. Περιλαμβάνει ολόκληρο τον λόγο που ακούγεται ή εμφανίζεται γραπτά στην ταινία (διάλογοι, on/off, super).

Οι τίτλοι των ενοτήτων καθώς και τα ενδιάμεσα κείμενα που τις συνοδεύουν και περιέχουν πραγματολογικά στοιχεία δεν εμφανίζονται στην ταινία και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης από τρίτους.

Η προφορικότητα, οι επαναλήψεις και οι παύσεις του λόγου διατηρούνται αυτούσιες.

Οι σκηνές, η δομή και ο λόγος της ταινίας

01. Εισαγωγή – Θάνατε ... είσαι μικρός και δεν μπορείς να πάρεις πεθαμένους

Ένας ηλικιωμένος άντρας (Γιώργος Μανιάτης) καπνίζει την πίπα του. Μας κοιτά. Μεσαίο πλάνο. Κάθεται σε εξωτερικό χώρο και ακουμπά σε πάγκο. Φοράει άσπρο (σπασμένο) λινό σακάκι και σκούρο πουκάμισο. Πίσω του άσπρος τοίχος και πόρτα με τζαμαρία. Θολά ίχνη αντικειμένων στο δωμάτιο πίσω από την πόρτα.

Σημείωση: Σε όλη την ταινία ο Γιώργος Μανιάτης κάθεται στην ίδια θέση και φορά τα ίδια ρούχα.

SUPER

αλλάζει τη ζωή

όποιος αλλάζει ζωή

Γιώργος Μανιάτης

Ο ηλικιωμένος άντρας (Γιώργος Μανιάτης) απαγγέλει.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Θάνατε παίρνεις ζωντανούς και κανείς λυπημένους, μα είσαι μικρός και δεν μπορείς να πάρεις πεθαμένους....

Φέρετρο ακουμπισμένο στο χώμα, πάνω από τον τάφο. Γύρω οι παριστάμενοι (φωτογραφία).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Είναι κάπως αυτοβιογραφικό, δηλαδή εγώ παρουσιάζομαι ως τελειωμένος, πεθαμένος, και του λέω δεν μπορείς εμένα να μου κάνεις τίποτα. Παρ' τους άλλους γιατί εκεί ανήκεις.

Το φέρετρο, με λουλούδια, μέσα στο τάφο (φωτογραφία).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Τέλος πάντων.

Λοιπόν, τα κορίτσια λοιπόν.

Κουτούκι με πολλά άτομα συγκεντρωμένα. Παίζουν όργανα και κάποιος χορεύει ζεϊμπέκικο. Αγαλματίδιο και μαυρισμένα βιβλία σε ράφια βιβλιοθήκης. Έντονα σημάδια καταστροφής. Συνεχίζει να χορεύει το ζεϊμπέκικο.

ΤΙΤΛΟΣ ΤΑΙΝΙΑΣ

για χωρίς λόγους

συναντήσεις με τον Γιώργο Μανιάτη

02. Η δεύτερη γέννηση

Κουδούνι διαμερίσματος

ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ (γράφει)

Μεγάλο δωμάτιο με έντονα σημάδια καταστροφής.

Μία γυναίκα και ένας άνδρας συμμαζεύουν σκόρπια βιβλία και σημειώσεις.

Ένα χέρι βάζει κασέτα ήχου σε κασετόφωνο. Αλλαγή κασέτας. Το κασετόφωνο παίζει.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Θα μπορούσα να πω, ότι όσον αφορά τη μητέρα μου με γέννησε στη Μεσσήνη.
Όσον αφορά εμένα τον ίδιο, που θέλησα να ξαναγεννηθώ, γεννήθηκα στην έρημο.

Αλλαγή κασέτας. Το κασετόφωνο παίζει.

Πίνακες ζωγραφικής (ενδιάμεσα στον λόγο off).

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Μου φαίνεται ότι όταν γεννιόμαστε για μία μόνο φορά
έχουμε μία φυσικότητα και μπορούμε εύκολα να βρούμε την ευτυχία.
Όταν όμως τεθεί το ζήτημα να γεννηθούμε και για δεύτερη φορά,
αρχίζει κάποια δυστυχία, μπορώ να πω,
η οποία όμως δυστυχία είναι ευτυχές γεγονός,
γιατί τότε αρχίζουν οι αξιώσεις της δημιουργίας.
Δεν μπορεί κανείς να γεννηθεί μόνο για μία φορά και να είναι δημιουργός.
Πρέπει κανείς να γεννηθεί και για δεύτερη φορά
και αυτό το πράγμα θα το αναλάβει μόνος του.

03. Ανάγνωση βιβλίου: «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ»

Ένα χέρι αλλάζει κασέτα. Το κασετόφωνο παίζει.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

Φωτογραφίες και έντυπα εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του off.

[OFF – ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ]

Ανάγνωση βιβλίου. Δραπέτευσα από τη Λεγεώνα των Ξενων.
Του Γιώργου Μανιάτη.
Ημερολόγιο Αλγερία 1957-1961

1957. 18 ετών ο Γιώργος Μανιάτης βιάζεται να εγκαταλείψει την Ελλάδα
και να καταφύγει στα ανθρακωρυχεία του Βελγίου.
Την κίνηση αυτή αποδίδει στην απερίγραπτη ανέχεια,
τον αποπνικτικό συνωστισμό στους κόλπους της οικογένειας
-είναι ο πρωτότοκος από 9 παιδιά - και σε μία αδηφάγο όρεξη
για κάτι που δεν ξέρει ακόμα να το ορίσει με ακρίβεια
και το ονομάζει ιερή του δίψα για μάθηση και γνώση.

Ύστερα από τρεις μήνες φρικτής εργασίας και διαβίωσης στα ανθρακωρυχεία,
κατατάσσεται στη Λεγεώνα των Ξένων
να γνωρίσει κακούς ανθρώπους και να γράψει γι' αυτούς.
Αυτός θα κρατηθεί, λέει, τίμιος μέχρι το τέλος και φίλος των Αλγερινών
όποιοι κι αν είναι οι κίνδυνοι.

Σχεδιάζει, μάλιστα, να λιποτακτήσει,
αφού ζήσει ένα διάστημα τον απελευθερωτικό πόλεμο της Αλγερίας,
και να δημοσιεύσει το βιβλίο που θα προκύψει από το ημερολόγιό του.

Οι ευγενείς αυτές προθέσεις, που ασφαλώς μεσιτεύουν
για λογαριασμό ανεξιχνίαστων παρορμήσεων,
παγιδεύουν τον ήρωά μας, σε αναμέτρηση μέχρι θανάτου.

Ο Γιώργος Μανιάτης κάθεται σε εξωτερικό χώρο και ακουμπά σε πάγκο.

Έντυπα εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Και από το Βέλγιο, όταν έγραψα στο Γιώργο Ντούμα ένα γράμμα,
για να εξηγήσω την κίνησή μου να πάω να πούμε στη Λεγεώνα των Ξένων,
του λέω πάω να γνωρίσω κακούς ανθρώπους και να γράψω για αυτούς.

Δεν έχουν ενδιαφέρον οι καλοί άνθρωποι.

Πρέπει να γνωρίσεις το κακό, να γνωρίσεις τους κακούς ανθρώπους, μπας και καταλάβεις τίποτα.

Αυτό εμένα με δαιμόνισε, πώς να σου πω δηλαδή,

να γνωρίσω τους κακούς ανθρώπους και όχι τους κακούς απλώς, τους χειρότερους ανθρώπους.

Ποιοι πάνε στη λεγεώνα;

Αν δεν είσαι ένα κάθαρμα, ένα ξέρω 'γω να πούμε, ένας αυτός,

δεν θα κάτσεις στη λεγεώνα, να πας, να πούμε

04. Οι άνθρωποι αυτοί όλη τους τη ζωή πολεμούσαν, δεν έκαναν τίποτα άλλο

Ο Γιώργος Μανιάτης διαβάζει απόσπασμα από το βιβλίο «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ» (ραδιοφωνική εκπομπή).

Φωτογραφίες και έντυπα εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο off.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Έλπιζε σου λέω.

Έλπιζε πως θα τα καταφέρω να γυρίσω καθώς έφυγα.

Ή τουλάχιστον να μη γυρίσω καθόλου,

γιατί αν φοβηθώ και σκοτώσω τότε δεν θα κρατηθώ.

*Το κάθε μου αιμοσφαίριο και το κάθε μου κύτταρο θα γίνει μίσος,
μίσος για τον κόσμο ολόκληρο.*

Μίσος για την πατρίδα μου και μίσος για τη μάνα μου.

Μην τρομάζεις, εσύ μου το 'χες ζητήσει να στα γράφω όλα.

Όχι πως σου γράφω επειδή το ήθελες.

Είναι που δεν ξέρω αν θα σωθώ.

Και θέλω να αφήσω κάτι πίσω μου.

Έτσι από αγάπη, από αδυναμία και από κουταμάρα.

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

Φωτογραφίες εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Εκεί είχε όλα τα είδη ας πούμε γιατί υπήρχαν

οι βετεράνοι του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αφειδώς, εκεί υπήρχαν πολλοί

γιατί δεν μπορούσαν πλέον να ζήσουν κανονική ζωή.

Άμα έχεις κάνει στο Στάλινγκραντ και σε διάφορα μέτωπα

δεν ήταν απλό να μπεις στην καθημερινότητα και να την ανεχτείς.

Και ήρθαν εκεί να βρούνε διέξοδο ας το πούμε,

να έχουν στρατιωτικά καθήκοντα,

ήταν το μόνο που καταλάβαιναν, το μόνο που σέβονταν,

με τα εμβλήματα τους,

γιατί τους αφήνανε να λένε στα γερμανικά τα εμβλήματα, το 'Ες Μαρσίρεν...

Δηλαδή καταλαβαίνεις ότι οι άνθρωποι αυτοί, όλη τους τη ζωή πολεμούσαν,
δεν έκαναν τίποτα άλλο.

Η θητεία, η νόμιμη, το minimum δηλαδή που μπορούσες να μείνεις στη Λεγεώνα
ήταν πέντε χρόνια, πενταετία.

05. Μόλις είδα, για πρώτη φορά, σκοτωμένους

Ο Γιώργος Μανιάτης διαβάζει από το βιβλίο «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ» Αρχαιακό υλικό και φωτογραφίες που ντύνουν τον λόγο του.

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Σηκώνομαι. Θέλω οπωσδήποτε να μάθω τι έγινε στην πολιτεία.
Σκαλί-σκαλί φτάνω στην πύλη.
Όλοι κινούνται, όλοι τρέχουν.
Τρία φορεία μεταφέρονται στην κλινική. Τρεις λεγεωνάριοι βογγούν.
Είναι η πρώτη φορά που βλέπω χτυπημένους.
Κοιτάζω την καρότσα του πρώτου καμιονιού.
Πηδάω πίσω με αηδία και φόβο.
Δύο ακόμα λεγεωνάριοι σε άθλια κατάσταση,
τεντωμένοι ανάσκελα και μες στο αίμα.
Αυτοί δεν έχουν πια την ανάγκη της κλινικής,
δεν έχουν ανάγκη από τίποτα.
Μου 'ρχεται λιγοθυμιά.
Πιάνομαι από τα σίδερα. Βασιτιέμαι να μην κάνω εμετό.
Θέλω να βρω τη δύναμη και να τοβάλω στα πόδια.
Τόση δύναμη δεν τη βρίσκω.
Καταφέρνω μόνο να πάω στ' άλλο καμιόνι.
Ένα κεφάλι ριγμένο πίσω, πίσω κρέμεται έξω από την καρότσα.
Το αίμα που τρέχει από το στόμα του,
λεκιάζει το πλακόστρωτο.
Τα μάτια του, ολάνοιχτα και σα ζωντανά,
με κοιτούν κατάμουτρα.
Ξαφνικά ανοιγοκλείνουν. Πάω να πεθάνω.
Με κοιτούν με έντονο μίσος.
Προσπαθώ να φύγω. Δεν μπορώ.
Θα 'θελε πολύ να με σκοτώσει.

Σκύβω λίγο πάνω του και του λέω «γαλλικά»:
«όχι κοιτάξεις έτσι. Εγώ είμαι φίλος με τους Αλγερινούς».
Του το λέω σιγά, σιγά με βιάση. Με φτύνει.
Μου γεμίζει το πρόσωπο αίματα.
Πετάγομαι πίσω έντρομος και το βάζω στα πόδια.
Σφίγγω με τα δυο μου χέρια το στόμα μου,
μην ακουστεί το κλάμα που με ξεχειλίζει.
Μόλις είδα, για πρώτη φορά, σκοτωμένους.

06. Συνέχισα να λέγομαι Γιώργος Μανιάτης, αλλά όχι για τους ίδιους λόγους

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής). Φωτογραφίες εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Η Λεγεώνα υπήρξε το εκμαγείο που έφτιαξε αυτόν τον άνθρωπο.
Εγώ είμαι αυτό που το βιβλίο της Λεγεώνας δημιούργησε,
παίρνοντας ένα παιδί από το Νέο Ψυχικό και το Διαβολόρεμα όπως το λέγαμε εδώ πιο κάτω
και το προώθησε, ας πούμε, σε άλλα επίπεδα και έκτοτε του δέσμευσε τη ζωή ολόκληρη.

Γιατί έφτασα στη Λεγεώνα, με ρώτησαν γιατί ήρθες εδώ να καταταγείς,
και απήντησα για να αλλάξω όνομα.
Και μου λένε και πώς να σε λένε και λέω Γιώργο Μανιάτη.
Το σημείωσαν.
Και μετά λέει ο επιλοχίας που σημείωνε αυτά τα πράγματα, στον υπολοχαγό του εκεί,
μα έτσι κι αλλιώς, έτσι τον λένε.

Του το αναφέρει λοιπόν αυτός, και λέω κι εγώ: όχι για τους ίδιους λόγους.
Δηλαδή εγώ συνέχισα να λέγομαι Γιώργος Μανιάτης,
αλλά όχι για τους ίδιους λόγους, πλέον. Νομίζω.
Χρωστάμε και δεύτερη γέννηση.
Το να γεννηθείς μόνο από τους γονείς σου είναι μία ντροπή,
πρέπει να γεννηθείς και από μόνος σου.
Και όχι μόνο, αλλά να έρθεις σε σημείο να γεννήσεις τους γονείς σου.

07. Η απόδραση του από τη Λεγεώνα των Ξένων

Φωτογραφίες και έντυπα εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο off.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Αρχές του 1961, τρία χρόνια περίπου μετά την κατάταξή του τη Λεγεώνα των Ξένων,
ο Γιώργος Μανιάτης και ο Ιταλός Λεγεωνάριος MARCO ZANCHETTA θα δραπετεύσουν.
Αφού περιπλανηθούν 20 μέρες στην έρημο της Σαχάρας,
σε οριακές για την επιβίωσή τους συνθήκες,
θα καταλήξουν στο χωριό Σέρντιλις της Λιβύης και θα σωθούν.
Ο Μανιάτης θα επιστρέψει στην Ελλάδα τον Απρίλιο του '61.
Για τη δράση και τη λιποταξία του καταδικάστηκε ερήμην
από Γαλλικό στρατοδικείο σε 10 χρόνια ειρκτή.

Λίγους μήνες μετά, με πρωτοβουλία του Γιάννη Θεοδωράκη,
οι ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ, δημοσιεύουν σε συνέχειες το Ημερολόγιο.
Η δημοσίευση αποτελεί αφορμή για επερώτηση στη Βουλή
και αποσπάσματα του ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ μεταφράστηκαν αμέσως
στη Γαλλία, τη Δυτική Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
Σύντομα το ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ εμπλουτίζεται και
κυκλοφορεί με τίτλο "Δραπέτευσα από τη Λεγεώνα των Ξένων".
Είναι το πρώτο βιβλίο του Μανιάτη και αφορά την κατάταξη,
τη θητεία και την απόδρασή του από τη Λεγεώνα των Ξένων.

08. Νικηφόρος – Λαμπράκης

(και τώρα, από δω και πέρα, πώς θα ζήσεις; – κι εγώ αυτό προσπαθώ να κάνω)

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες του Νικηφόρου και του Λαμπράκη που ντύνουν τον λόγο του.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Θυμάμαι μία φορά, εφόσον επέστρεψα και με βρήκε ο Νικηφόρος,
εκείνο το πρωτοπαλικάρο του Άρη του Βελουχιώτη,
στην Καθημερινή, την εφημερίδα Καθημερινή,
και έψαχνε κάπως αγωνιωδώς να με βρει, με βρήκε σ' ένα διάδρομο, ας πούμε,
και μ' έπιασε από τους δύο ώμους,
και κοιτάζοντας με στα μάτια, μου είπε
«και τώρα, από δω και πέρα, πως θα ζήσεις;»

Και όταν με πήγε ο Γρηγόρης ο Λαμπράκης,
επειδή διάβασε τη Λεγεώνα, κάπως ας πούμε αισθάνθηκε
και θέλησε να μου κάνει μια χειρονομία
και με πήγε να με ταΐσει, να πούμε κάπου, να μου κάνει ένα δείπνο,
κάπου λέει που κάνανε σουβλάκι ξιφία,
εγώ δεν είχα φάει τέτοιο ποτέ στη ζωή μου,
άλλωστε εγώ όλη μου τη ζωή πεινούσα,
λοιπόν και με πάει εκεί και μου λέει, σε μία στιγμή,
«καλά, έχεις καταλάβει τι έχεις κάνει»;

Και του λέω εγώ, προσπάθησα να μην λάβω υπόψη μου τις συνθήκες,
να υπερβώ τις συνθήκες, να μην τις λάβω καθόλου υπόψη μου.
Και αφήνει το πιρούνι με το μαχαίρι και την πετσέτα που φόραγε στο λαιμό
και τ' αφήνει κάτω, σηκώνεται όρθιος,
κάθεται μια στιγμή και μου λέει «και εγώ αυτό προσπαθώ να κάνω».
Και ήτανε να πούμε, ξέρω 'γω, 2...3 μήνες πριν να τον σκοτώσουνε.

09. Η ζωή σου θα έχει τον σκοπό που θα δώσεις εσύ σ' αυτήν

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Πίνακες ζωγραφικής και φωτογραφίες (ενδιάμεσα στον λόγο του).**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Αυτό, η υπέρβαση των συνθηκών, να μην κοιτάς πώς να πλανίσεις το κεφάλι σου
για να χωρέσει στο καπέλο που σου βάζουνε, να σε καπελώσουνε,
αλλά πώς να κοιτάξεις να βρεις ένα καπέλο να σου ταιριάσει,
αυτό ήτανε που έκανα.
Δηλαδή εγκατέλειψα κάθε τι που δεν ήταν σύμφωνο με τις δυνατότητές μου.

Ο άνθρωπος είναι οι δυνατότητές του,
δεν είναι φτιαγμένος από το Θεό ο άνθρωπος.
Γεννιέται με τις δυνατότητες να γίνει άνθρωπος.
Το τι σκοπό θα έχει η ζωή σου,
ο σκοπός που θα δώσεις εσύ σ' αυτήν.
Αυτό το σκοπό θα έχει και κανέναν άλλο.
Από μόνη της δεν έχει, έχει μηδέν σκοπό.
Αυτά είναι λοιπόν δυσκολίες οι οποίες, τι να πω,
εγώ ως ευτύχημα εν τέλει τις φέρνω,
αλλά εν τω μεταξύ είναι ένα ευτύχημα το οποίο έχει σκοτεινές πλευρές και έχει δυσκολίες,
τραβάς πολύ δυσκολία σαν νέος άνθρωπος, ιδίως αν γεννηθείς να πούμε έτσι κάπου,
τόσο αυθαίρετα, τόσο αζήτητα και τότε να έχουν συμβεί ήδη όλα.

10. Οι εκπρόθεσμοι – Από παντού δραπετεύσα

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Όλα αυτά συμβαίνουν μετά από ένα τεράστιο πόλεμο,
στον οποίο η ανθρωπότητα είχε βάλει όλες του τις δυνάμεις
να ελευθερωθεί από όποια γάγγραινα, από όποιο, νοσηρό είχε και τη βάραινε
και όταν τελειώνει, ας πούμε, η προσπάθεια, η επική προσπάθεια,
όλου του κόσμου κάτι να φέρει καινούργιο και τα λοιπά
έρχεται και μία άλλη γενιά, ας πούμε, που ήτανε η δικιά μου γενιά
και η οποία δεν έχει να φέρει πλέον τίποτα.
Λοιπόν τι έμενε για μας να κάνουμε;
Δεν θα κάνουμε τίποτα;
Είμαστε λοιπόν εκπρόθεσμοι.
Αυτή η έννοια του εκπροθέσμου, είναι αυτό που λέω εγώ,
ο τίτλος του βιβλίου μου είναι απαράδεκτος,
δεν τον έβαλα εγώ και δεν το αποδέχτηκα τότε, ας το πούμε.
Δεν δραπετεύσα από τη Λεγεώνα των Ξένων,
από παντού δραπετεύσα.
Δηλαδή από δω δεν δραπετεύσα και δραπετεύσα μόνο από κει;
Δεν νομίζω.
Λοιπόν το ζήτημα είναι ότι έπρεπε να βρει κανείς μία θέση που να τη δικαιούται.
Ωραία, που να βρεθεί αυτή η θέση; Με ποιο ρόλο, να κάνει τι;

11. Πατέρας – Αναπηρία

(εγώ δεν θα γίνω ήρωας κανενός πράγματος; – τι δουλειά έχει ο άγιος με τον ήρωα;)

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

Φωτογραφίες εκείνης της περιόδου που ντύνουν τον λόγο του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ο πατέρας μου, ήταν ανάπηρος από το μέτωπο της Αλβανίας.

Αυτό είχε γίνει από κρυοπαγήματα και του 'χανε κόψει στο ένα πόδι το μισό, στο πέλμα, το μισό πέλμα και στο άλλο μισό τα δάχτυλα.

Εγώ λέω μέσα στο βιβλίο της Λεγεώνας, ο πατέρας μου έγινε ήρωας της Αλβανίας, εγώ δεν θα γίνω ήρωας κανενός πράγματος;

Μα αυτό είναι που διαμόρφωσε όλη μου τη στάση,

Εγώ τον ρώτησα αν έχει αιχμαλωτίσει κανένα Ιταλό, αφού πήγε στον πόλεμο και μου έλεγε όχι, κι εγώ πήγα και αιχμαλώτισα ένα Ιταλό και τον πήρα στην έρημο και τον έκανα ότι ήθελα.

Ο πατέρας ήταν τόσο δεξιός και τόσο χριστιανός,

και πώς τα κατάφερνε και τα δύο, να είναι και Έλληνας και Χριστιανός,

δεν το κατάλαβα ποτέ, εγώ.

Δηλαδή μου φαινόταν τόσο αντίθετα το ένα από το άλλο και δεν το καταλάβαινα.

Δηλαδή τι δουλειά έχει ο άγιος με τον ήρωα. Εμείς έχουμε ήρωες, αυτοί έχουν αγίους.

Τι δουλειά έχει το ένα με το άλλο.

12. Δεύτερη φορά στην ιστορία Έλληνες – Έλληνας πρέπει να γίνεις.

Το κασετόφωνο παίζει.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

Μεγάλο δωμάτιο με έντονα σημάδια καταστροφής.

Μία γυναίκα και ένας άνδρας συμμαζεύουν σκόρπια βιβλία και σημειώσεις.

Ο Μανιάτης καπνίζει σιωπηλός την πίπα του - Φωτιές σε χορταριασμένο έδαφος (επικάλυψη εικόνων).

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Όταν λοιπόν έφτασα σε ακραίο σημείο της ζωής μου, δηλαδή κοντά στο θάνατο, διερωτήθηκα τι συνέβαινε με μένα, τι δεν με άφηνε να κοιμηθώ, τι ήταν αυτός ο οίστρος, γιατί δεν με άφηνε ήσυχο.

Ως Έλληνας που ένιωθα από μικρό παιδί,

διαπίστωσα ότι αυτό συνέβαινε διότι είχα μπει στην ιστορία για δεύτερη φορά.

Δηλαδή δεν είχα καν το ζήτημα των προγόνων μας των Ελλήνων,

οι οποίοι είχαν μπροστά τους το ζήτημα να είναι Έλληνες, για πρώτη φορά στην ιστορία,

όπως ο βρετανός σήμερα, ο οιοσδήποτε.

Εγώ είχα ένα άλλο πρόβλημα, να είμαι Έλληνας για δεύτερη φορά,

να μπω στην ιστορία για δεύτερη φορά.

Λοιπόν αυτό δεν ήταν απλό πράγμα και ούτε μπορούσε να συμβεί σπίτι μου.

Αλλά από πού κι ως που Έλληνες;

Από πού κι ως που ένας άνθρωπος γεννημένος στην Ελλάδα να ονομάζεται Έλληνας;

Ελλάδα δεν είναι το οικοπέδο ώστε κι εσύ να λέγεσαι Έλληνας. Πρέπει να γίνεις.

Δε γεννιέσαι Έλληνας, πρέπει να γίνεις.

Ένα χέρι αλλάζει κασέτα. Το κασετόφωνο παίζει.

Χέρι με λευκό γάντι καθαριότητας τακτοποιεί βιβλία.

Έλληνες απαρεξήγητα δεν είμαστε όσοι μιλούμε απλώς Ελληνικά,

μα όσοι μιλούμε ελληνικά τα ελληνικά μας.
Ελληνικά δεν πρέπει να είναι μονό τα λόγια, μα και τα νοήματα.

13. Είμαστε απομεινάρια, απομεινάρια

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Εξώφυλλα σχετικών βιβλίων που ντύνουν τον λόγο του.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Εγώ δεν είχα, εγωιστικό έργο δεν έχω κάνει κανένα, δεν νιώθω έτσι.
Νιώθω ας πούμε ότι με κάποιους συνιστώ την Ελλάδα.
Για αυτό ο ορισμός της Ελλάδας μου είναι συνέχεια πρόβλημα.
Πώς ορίζεται η Ελλάδα.
Εγώ δεν είμαι άσχετος από το γεγονός ότι είμαι Έλληνας,
δεν θα γινόταν να έχουν συμβεί αυτά εαν δεν είχα αυτή την αίσθηση,
την ισχυρή, ότι είμαι Έλληνας.
Όχι Έλληνας με τον τρόπο είτε της δεξιάς, είτε της αριστεράς, είτε δεν ξέρω τι,
καμία σχέση με αυτά, αλλά με κάποιο τρόπο δικό μου, Έλληνας.
Και όσο προχώρησα και μελέτησα, το τι υπήρξαν αυτοί οι άνθρωποι, οι αρχαίοι
και το οποίο αποδίδω στα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου
που συνεργάστηκαν στο να λένε, «καλημέρα» «τι κάνεις», γιατί έτσι εξήγησα τη διαφορά τους,
Ε, εκεί μου εξηγήθηκαν διάφορα πράγματα,
δηλαδή καταλαβαίνω ότι είμαστε απομεινάρια, απομεινάρια.

14. Το φιλιόκβε(FILIOQUE) και η έννοια του εκπρόθεσμου

**Έντυπο με φωτογραφίες του Μανιάτη. Χειρόγραφο δικό του.
Η γυναίκα και ο άνδρας συμμαζεύουν σκόρπια βιβλία και σχολιάζουν κάποιο εύρημα.**
- Κι εδώ χειρόγραφα, έχει σημείωμα δικό του, με τα χέρια του.

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Φιλιόκβε (FILIOQUE), είναι εκ του υιού, δεν είναι εκ του πατρός.
Το εκ του πατρός μας το είπανε, στο έπος της Αλβανίας, ότι είχαν να μας πουν, στα Δεκεμβριανά τους,
σε ότι κι αν κάνανε, μας είπαν το τι έκανε ο πατήρ,
ε εγώ τους λέω τι έκανε ο υιός. Το ξέρανε;

Πάντως αν δεν καταλάβει κανείς το φιλιόκβε(FILIOQUE) και την έννοια του εκπρόθεσμου,
δηλαδή να έχεις βγει από την κοιλιά γυναίκας και να έχεις βγει εκπρόθεσμα,
όχι στην ώρα σου αλλά πολύ μετά.
Αυτό είναι το θέμα. Πώς να αντιμετωπιστεί αυτό το πράγμα;
Θα κάνεις τον ανήξερο;
Θα κάτσεις στα αυγά σου, στη γειτονιά, να κάνεις ότι κάναμε όλα αυτά τα παιδιά;
Τι απέγιναν όλοι αυτοί έκτοτε;

15. Μ' έδερνε και ο θείος μου ο σοφός

**Ο Γιώργος Μανιάτης διαβάζει από το βιβλίο «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ»
Φωτογραφίες παιδιών που παίζουν και το Διαβολέρεμα (χάρτης) ντύνουν τον λόγο του.
Παιδικά παιχνίδια με καραγκιόζη, Γερμανούς στρατιώτες κ.ά. που ντύνουν τον λόγο του.**

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ζουσα στο Νέο Ψυχικό και αντίκρυ ήταν το Παλιό Ψυχικό.
Μας χώριζε ο δρόμος της Κηφισιάς που πάει ως την Πεντέλη,
μας χώριζε κι ένα χαντάκι που έπαιρνε τα νερά της βροχής.
Το διαβολόρεμα.

Πέρα από αυτό άρχιζαν οι βίλες και τα αρχοντικά και τους μεγάλους κήπους
και τα τριαντάφυλλα, και τις βρύσες.
Κοιτούσα κάθε πρωί όταν ξυπνούσα και σκεφτόμουν.
Μετά άρχισα να τολμώ να πηγαίνω εκεί.
Και έβλεπα όλα αυτά τα θαύματα από κοντά, και μ' έδερναν.
Μ' έδερνε και ο θεός μου ο σοφός κάθε φορά που ερχόταν.
Αυτός με έδερνε και εγώ έπρεπε να του δείχνω θαυμασμό, γιατί είχε τη φήμη ήρωα.
Ήταν αστυνόμος και όταν έπιαναν συμμορίτες τους έδιναν σ' αυτόν.
Κι αυτούς τους βασάνιζε και τους τσάκιζε τα δάχτυλα και τα κεφάλια, και τον θαύμαζαν για αυτό.
Και έπρεπε να τον θαυμάζω κι εγώ, ας τον μισούσα.

Μια μέρα έμαθε πως πήγα στο Παλιό Ψυχικό και κοίταξα τις βίλες.
Πήρε το σχοινί να με δέσει.
Μ' άρπαξε από το λαιμό, αλλά εγώ επέμενα να μη θέλω να με δέσει.
Ήμουν πια 8 χρονών και κλώτσαγα.
Η μητέρα μου φοβόταν, έβλεπε πως θα γίνει κακό.
Κάθισε παιδί μου, δεν είναι σπουδαίο, μου 'πε δειλά.
Όχι, γύρισα και της φώναξα.
Είπες στη μητέρα σου όχι; Ούρλιαξε εκείνος.
Σκύψε γρήγορα να της φιλήσεις τα πόδια και να της ζητήσεις συγγνώμη, με πρόσταξε.,
και μου 'σπρώχνε το κεφάλι προς τη γη, αλλά κλωτσούσα κι αντιστέκομουν.
Δε θα φιλούσα κανενός τα πόδια.
Ποτέ. Ποτέ. Ποτέ.

Αλλά ο θεός μου έβγαλε το μεγάλο πιστόλι του,
κι άρχισα να τρέμω εγώ και να κλαίει η μάνα μου.
Μου το έβαλε στον κρόταφο και είχε τα μάτια γουρλωμένα.
Τέντωνα ξαφνικά τα πόδια κι ορθωνόμουν.
Ήθελα να παλέψω ακόμα.
Είχα πει πως δε θα φιλούσα τα πόδια κανενός.
Τώρα ήξερα πως θα τα φιλούσα, αλλά ας το 'ξέρα, ήθελα να παλέψω.
Τότε εκείνος έσπρωχνε την κάνη του πιστολιού του και μου 'γδερνε το πετσί.
Σκύψε σκύλε θα σου ρίξω, έκανε λαχανιασμένος δεν ξέρω από τι.
Και λύγιζα και λύγιζα, και λύγισα ως τη γη.
Και για να μη με σκοτώσουν φίλησα τα πόδια ενός ανθρώπου, κλαίγοντας μουγκά.
Και ο θεός μου ο σοφός πέθανε, από αρρώστια.
Κρίμα.

Φωτογραφίες της οικογένειας Μανιάτη (πατέρας, μητέρα και εννέα παιδιά) που ντύνουν τον λόγο

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Και με έδερναν συνέχεια, και εγώ έδερνα τα αδέρφια μου.
Μια φορά έδειρα άγρια τον αδερφό μου Νίκο.
Τρώγαμε στη γης πάνω σε ένα ψαθί γύρω από μια σουπιέρα.
Είχα διαλέξει τη θέση αντίκρυ στα εικονίσματα,
να με βλέπει ο Χριστός και να τον βλέπω.
Ένα μεσημέρι πρόλαβε και έπιασε τη θέση ο Νίκος.
Του είπα να παραμερίσει. Δεν το 'κανε.
Είπε πως ο Χριστός δεν ήταν δικός μου αλλά όλου του κόσμου.
Και εγώ τον χτύπησα μέχρι που λιποθύμησε για την αγάπη του Χριστού και δε με έδειραν.

16. Οι διώξεις μετά τον εμφύλιο – Οι πόλεμοι των παιδιών (δεν μπορούσα την παράταξη στην οποία ανήκα)

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες, δημοσιεύματα εφημερίδων, αφίσες κ.ά. που ντύνουν τον λόγο του.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Κοίταξε εδώ είχαμε εμείς επισκέψεις, με τους φακούς τη νύχτα, μεσάνυχτα ας πούμε, από χωροφυλακές, αστυνομία και τα λοιπά. Όλα τα σπίτια.

Και δεν κοιτούσαν ποιος είναι ο δικός μας, ποιος είναι άλλος, τα κοιτούσαν όλα και έψαχναν, μήπως έχει αντάρτες.

Σε τέτοιο κλίμα ζούσαμε και μεγαλώναμε ας πούμε.

Σε σημείο που και τα παιδιά στη γειτονιά, κρατάγαμε ξύλινα σπαθιά, σφεντόνες, τόξα, βέλη, ακόντια, και οτιδήποτε μπορούσαμε να φανταστούμε, τα κατασκευάζαμε και τα χρησιμοποιούσαμε, στο να μαχόμεθα η μία ομάδα με την άλλη.

Ή ακόμα περισσότερο, όταν είχαμε γενικό πόλεμο, δηλαδή με την άλλη γειτονιά, Οπότε μας έπιανε και πατριωτισμός μεγάλος ότι υπερασπιζόμε το πάτριο έδαφος ας πούμε, γιατί νομίζαμε ότι υπερασπιζόμε την Αλβανία και ότι ήμαστε εκεί να πολεμάμε τους Ιταλούς. Δεν μπορούσα την παράταξη στην οποία ανήκα.

Δηλαδή αυτή η δεξιά από την οποία προέρχομαι, οι γονείς μου, η οικογένειά μου, τα πάντα, η οποία άφησε τους αριστερούς, επειδή και μόνο είχαν πολεμήσει και μάλιστα τον εχθρό, τους άφησε να μην μπορούν να βρουν δουλειά, γιατί ήθελαν πιστοποιητικά συγκεκριμένα, τα λεγόμενα φρονημάτων, κάποιων φρονημάτων, εγώ ήθελα πιστοποιητικά ερωτικών φρονημάτων, για να σου πω την αλήθεια και οι δεξιοί να τους βλέπουν ότι είναι εξορισμένοι από την τρέχουσα ζωή και το ανέχονταν και δεν παραπονιόταν κανείς.

Ο πατέρας μου, η μάνα μου η ίδια...

Δεν καταλαβαίνω πώς γίνανε αυτά τα πράγματα.

Εγώ δεν τα συγχώρεσα ποτέ,

χωρίς να γίνω για αυτό κάποιος ξέρω 'γω, ή μαρξιστής και λοιπά.

Γιατί; Γιατί δεν μου άρεσε ότι εάν μια γενιά ανθρώπων φέρει τη δικαιοσύνη στη γη, δεν μου άρεσε να μη μας λένε, τι θα φέρουν τα παιδιά τους.

Και για αυτό δεν μου άρεσε, από μία πλευρά βέβαια, ο πλατωνισμός.

17. Η μετακόμιση στην Αθήνα – Ο Αιγέας: και πόσο δεν με αγαπάς;

Φωτογραφίες της οικογένειας Μανιάτη την περίοδο της μετακόμισης που ντύνουν τον λόγο.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Ο Γιώργος Μανιάτης γεννήθηκε το 1939 στη Μεσσήνη

και η οικογένειά του μετακομίζει στην Αθήνα το 1945.

Έχουν γεννηθεί ήδη τα 4 από τα 9 παιδιά, και όλοι μαζί εγκαθίστανται στο Νέο Ψυχικό, στην περιοχή των Ελληνορώσων.

Ο Γιώργος Μανιάτης παρακολουθεί τον γιό τους, Αιγέα, να συναρμολογεί ένα παιχνίδι στον πάγκο-τραπέζι. Ίδιος εξωτερικός χώρος.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

- Πολύ ωραίο το έκανες, εντάξει.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ] (ενώ παρακολουθεί τον Αιγέα)

Στα τριάμισι του περίπου έρχεται και με ρωτάει, «μπαμπά πόσο μ' αγαπάς»

του λέω λοιπόν, για να γλιτώσω, «από δω ως τον ουρανό»,

διατί πού να ξέρω εγώ πόσο τον αγαπάω.

«Από δω ως τον ουρανό» και με αντιρωτάει «και πόσο δεν με αγαπάς;»

Λοιπόν, τέλος πάντων, είναι αφοπλιστικό.

Και το λένε και Αιγέα.

18. Ένα πεδίο για επιδόσεις – Η ενηλικίωση των παιδιών (δεν είχαν μίσος αυτά τα πράγματα)

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

Φωτογραφίες: επίδειξης ικανοτήτων, του Γιώργου με τον Βαγγέλη, παιδιών που παίζουν σε αλάνες, απλωμένων ρούχων σε γειτονιά κ.ά. ντύνουν τον λόγο του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Κοίταξε, εγώ φτάνοντας εδώ, με έβαλαν στη δοκιμασία να δούνε αν τους αξίζω.

Ποια ήταν η δοκιμασία:

Έφτασα εγώ εκεί, τα χέρια από πίσω, στάθηκα μπροστά τους.

Χα, χα τι είσαι εσύ; Να σε πιάσουμε αιχμάλωτο;

Όποιος μπορεί λέω, εγώ.

Μετά μου λένε, δεν μου λες αυτόν τον νικάς;

Και μου δείχνουν έναν.

Ναι, λέω.

Α λέει αυτός, έκπληκτος που δήλωνα ότι τον νικούσα.

Αμέσως, αμέσως έρχεται να παλέψουμε.

Ωραία, αρχίζουμε την πάλη, τον πιάνω από τη μέση, τον σηκώνω ψηλά εκεί πάνω, μπαμ τον αφήνω, πέφτει κάτω, μένει ξερός.

Δεν μπορούσε να σηκωθεί μετά.

Ε με παραδέχτηκαν αμέσως, άρα ανήκα στη γειτονιά.

Κάπως με διέκριναν, είχα περισσότερη ανάπτυξη

και κυρίως ήμουν πολύ πιο γυμνασμένος, από οιονδήποτε.

Μετά, μόνο ο Βαγγέλης με έφτασε, ο τρίτος αδερφός, στην εκγύμναση και σε αυτά.

Κάτω στο Διαβολόρεμα, η κάθε ηλικία είχε το μέρος του ξερο-πόταμου που της ταίριαζε για να κάνει τα άλματά της.

Το αποφάσιζε αυτό, ή η ηλικία του κάθε παιδιού, ή οι δυνατότητες του, εάν αυτές ξεπερνούσαν ή χώλαιναν από την ηλικία του.

Όλα ήταν γύμνασμα, όλα ήταν προετοιμασία για πόλεμο.

Αποτολμούσες διάφορα πράγματα ώστε να συμμετέχεις.

Η συμμετοχή μεγάλο πράγμα, αναπτύσσαμε συλλογικότητες.

Δεν είχαν μίσος αυτά τα πράγματα.

Αυτό ήταν το καθήκον της υπερασπίσεως της γειτονιάς, ας το πούμε,

είχε κανόνες εξωτερικούς, δεν είχε έτσι να σε τρώει η ψυχή σου και για αυτό να κάνεις καταστροφές και τα λοιπά.

Βέβαια υπήρχαν και καταστροφικά λίγο πράγματα,

θυμάμαι ότι με τις σφεντόνες πήρα μία φορά να τους διδάξω,

των παιδιών της γειτονιάς, πώς να ρίχνουμε κάτω,

άκου να δεις τώρα τι μου 'ρθε και μένα,

αλλά δεν έχει και πολύ μυαλό το παιδί τέλος πάντων,

να ρίχνουμε κάτω τις κυλόττες των γυναικών.

Όταν απλώνανε τα ρούχα και απλώνανε τις κυλόττες τους να στεγνώσουνε,

εμείς με τις σφεντόνες από μακριά να σημαδεύουμε τα μανταλάκια και να πέφτουν οι κυλόττες κάτω

και τρέχανε οι γειτόνισσες μετά να μαζεύουν τις κυλόττες τους.

Ήτανε σαν να τις ξεβρακώνεις, ας πούμε, και υπήρχε μία έλξη προς αυτή την πράξη ας το πούμε

19. Χιλή – «σαράντα μέρες όλο νύχτα» (η πολιτική στράτευση)

Φωτογραφίες: ίδρυση της Νεολαίας Λαμπράκη, άρθρα του Μανιάτη στην ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ που ντύνουν τον λόγο.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Τη δεκαετία του '60, μετά την εκδοτική επιτυχία του βιβλίου του, ο Μανιάτης γνωρίζεται με επιφανείς Έλληνες συγγραφείς και είναι ιδρυτικό μέλος της Νεολαίας Λαμπράκη. Εργάζεται ως δημοσιογράφος σε διάφορα έντυπα και κυρίως στην εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ιδιότητα με την οποία ανέλαβε αποστολές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Αρχαιακό υλικό με φαντάρους και εξώφυλλα των βιβλίων του Μανιάτη που ντύνουν τον λόγο.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Τον Απρίλιο του 1967, με την επικράτηση του πραξικοπήματος των Συνταγματαρχών, αυτοεξορίζεται στην Ευρώπη και για λίγο τις ΗΠΑ. Δραστηριοποιείται πολιτικά και γράφει πυρετωδώς. Τον Ιούνιο του 1972 αυτοεξορίζεται στην Ελλάδα και επανεμφανίζεται λογοτεχνικά με τις δύο νουβέλες της συλλογής «Objet sans valeur» και το «Ο Μίδας βασιλιάς έχει αυτιά γαϊδάρου ή εκατέρωθεν της ουσίας», βιβλίο που κατά το συγγραφέα του αποτελεί λογοτεχνική αντίρρηση στην έκδοση, εκείνη την εποχή, των «18 ΚΕΙΜΕΝΩΝ».

Φωτογραφίες από το πραξικόπημα στη Χιλή και εξώφυλλα των επόμενων βιβλίων του Μανιάτη που ντύνουν τον λόγο.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Το 1973 ταξιδεύει στη Χιλή. Είναι ο πρώτος Έλληνας δημοσιογράφος που την επισκέπτεται, αμέσως μετά τη δολοφονία του Αλιέντε. Παραμένει εκεί 40 μέρες και επιστρέφοντας στην Ελλάδα, το ρεπορτάζ που γράφει, με τίτλο «Σαράντα μέρες όλο νύχτα», δεν θα δημοσιευτεί. Ενώ ήταν έτοιμο στο πιεστήριο, εισέβαλαν οι πραξικοπηματίες και κατέστρεψαν τα πάντα. Μετά το Πολυτεχνείο περνάει στην παρανομία. Θα ακολουθήσουν «Η μυθολογία του ενός ή η μυθολογία του άλλου» το '75, το εξομολογητικό «Να αποσύρεσαι, αυτό είν' η αγάπη»- της συλλογής «Εξεργα» το '76, και την ίδια χρονιά «Η συν-εν-τευξη ή για να εξηγούμεθα», που υπογράφει ως «φυγός θεόθεν και αλήτης».

20. Οι λέξεις έλκονται ή απωθούνται ή αδιαφορούν, το ίδιο όπως οι άνθρωποι (πρόκειται τάχα για μικρό προφήτη;)

Αρχειοθετημένες κασέτες. Ένα χέρι παίρνει και βάζει νέα κασέτα ήχου στο κασετόφωνο. Κείμενο στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ.

Φωτογραφία του Μαρωνίτη με τον Μανιάτη δίπλα του από ομιλία του πρώτου.

SUPER 1

κείμενο του ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΡΩΝΙΤΗ

για την 1^η έκδοση του ΜΙΔΑ, ΤΟ ΒΗΜΑ 1972

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

SUPER 2

απόσπασμα ομιλίας του ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΡΩΝΙΤΗ

για την επανέκδοση του ΜΙΔΑ, 1990

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ (συγγραφέας)]

Το δίπτυχο κείμενο του Γιώργου Μανιάτη - αυτός έγραψε τον «Μίδα» - αποτελεί σκάνδαλο.

Σε γελοιοποιεί στο μέτρο που σε υποχρεώνει ν' αποφασίσεις
ανάμεσα στο φιάσκο και στη λάμψη της ιδιοφυΐας.
Για τους γεννημένους συγγραφείς,
η γλώσσα αποτελεί το σώμα της ελευθερίας τους.
Ο «Μίδας» αναπνέει (ή καμώνεται πως αναπνέει)
τον αέρα μιας τέτοιας ελευθερίας.
Πρόκειται τάχα για μικρό προφήτη;
Αναρωτιέμαι ποια να είναι η άτυπη φυσιολογία της ιδιοφυΐας στις μέρες μας
κι αν πράγματι κάποιος φορέας της τριγυρνά ανάμεσά μας;
Αυτή η άρρωστη περιέργεια βρίσκεται στη ρίζα του δικού μου πανικού.
Για ένα πάντως είμαι βέβαιος.
Ο «Μίδας» προϋποθέτει κάποιο βιολογικό όριο, έναν σταθμό θανάτου,
πέρα από το οποίο ανοίγεται, για όλους τους ανθρώπους,
το χάσμα της παράκρουσης ή η αποκαλυπτική ενάργεια.

Το απόσπασμα από τον «ΜΙΔΑ» που ακούγεται γράφεται βαθμιαία στην οθόνη.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (απόσπασμα από το βιβλίο «ΜΙΔΑΣ»)]

Οι λέξεις έλκονται ή απωθούνται ή αδιαφορούν, το ίδιο όπως οι άνθρωποι.
Εξαρτάται από την ποιότητα της συναντήσεως.

Ένα κείμενο σπινθηροβολεί από τον ηλεκτρισμό που παράγουν οι λέξεις
στις «περιπέτειές» τους (ερωτικού χαρακτήρα).

Δύο γηραιές, ακόμη και τετριμμένες, λέξεις που συναντώνται για πρώτη φορά
παρθενοποιούνται και μπορούν να δώσουν σφριγηλό αποτέλεσμα.

Όποιος δεν ξέρει να επινοεί τέτοιες συναντήσεις, να εκμεταλλεύεται δηλαδή
(και μάλιστα να αποκαλύπτει) τον ερωτισμό των λέξεων, δεν ξέρει να γράφει.

Γράφει, όποιος ξέρει να κάνει τις λέξεις να γίνονται αγνώριστες.

Γ. Μανιάτης «Μίδας»

21. Το έργο μάς ξεπερνά και αλίμονο αν δεν το κάνει, δεν αξίζει

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

Εξώφυλλα των βιβλίων του, με ίχνη καταστροφής και νεανικές, μοναχικές, φωτογραφίες του Μανιάτη, ντύνουν τον λόγο του.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Βλέπεις εγώ δεν κρατώ, υγιή σχέση με τα βιβλία μου.

Εφόσον εκδοθούν τα βιβλία τα εγκαταλείπω.

Δεν τους ανήκω ας το πούμε.

Καταρχήν δεν νιώθω ισάξιός τους.

Γιατί ξέρεις ας πούμε, άλλο είναι τη στιγμή που έχεις τον οίστρο

και την ορμή να κάνεις κάτι,

και άλλο τη στιγμή που πίνεις κρασί να πούμε,

δεν είσαι ο ίδιος άνθρωπος, ο ένας με τον άλλο.

Επίσης δεν έχω γράψει σε όλα τα βιβλία τη γνώμη μου.

Αν πρόκειται να γράψει κανείς τη γνώμη του, δεν κάθετα να γράψει.

Τι να το κάνεις, να γράψεις τη γνώμη σου

αφού είναι γνώμη σου την έχεις.

Πρέπει να τείνεις να ξεπεράσεις τη γνώμη σου.

Αυτό το ξεπέρασμα λοιπόν ανήκει στη δημιουργία,

δεν ανήκει τόσο σε μένα.

Εγώ είμαι πιο μπανάλ, ας το πούμε, από τυχόν έργα τα οποία πέτυχαν.

Πιο τετριμμένη περίπτωση.
Το έργο μάς ξεπερνά και αλίμονο αν δεν το κάνει,
αν δεν το κάνει δεν αξίζει.

Εάν δεν έρθεις να μπεις στη θέση 50 έργων και να κάνεις την οικονομία,
δηλαδή να δημιουργήσεις έδαφος προς δημιουργία,
γιατί ανεβάζω το επίπεδο της δημιουργίας θα πει ότι ξανοίγω ένα έδαφος
να μπορεί να καλλιεργήσει και κάποιος άλλος κάτι.
Άσε που δεν πρέπει να τα γράφω όλα όσα θα μπορούσα.
Γιατί; Γιατί πρέπει να αφήνω δουλειά και για τις επόμενες γενιές.

Εγώ πρώτα έγραψα και μετά μίλησα.
Ξέρεις ποτέ πρωτομίλησα; 25χρονών, μετά από τη Λεγεώνα
και αφού είχα 4...5 χρόνια δημοσιογράφος, άρχισα να μιλάω.
Με εμπόδιζε, μου ανέστελλε την ορμή να πω οτιδήποτε,
ενώ είχα γνώμη για οτιδήποτε λεγόταν,
αλλά μου ανέστελε την ορμή να το εκφράσω, από φόβο για την έκφρασή του ακριβώς.
Δηλαδή ποια έκφραση θα χρησιμοποιούσα, πώς θα το έλεγα,
όχι το τι θα έλεγα, αυτό δεν με φόβιζε από πουθενά
και δεν με ανέστελλε, αλλά το πώς;
Δηλαδή ένα είδος αναζήτησης του στυλ ως πούμε, τι μορφή θα έπαιρνε δηλαδή,
πώς θα ακουγότανε

22. Όμηρος – Ποίηση – Έθνος

(το μπουζούκι- οι Έλληνες είναι Έλληνες από τον Όμηρο, όχι από τον Αγαμέμνονα)

Φωτογραφίες του Μανιάτη και συνεργατών του με μουσικά όργανα.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Λίγο μετά, μαθαίνει τρίχορδο μπουζούκι και αρχίζει να ασχολείται συστηματικά με τη μουσική,
δραστηριότητα που βαθμιαία τον απορροφά ολοκληρωτικά.
Αυτός και οι μαθητές του δραστηριοποιούνται ως ΤΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.
Είναι το όνομα της αντιστασιακής οργάνωσης που ο Μανιάτης
είχε ξεκινήσει τα χρόνια της δικτατορίας.

**Η γυναίκα και ο άνδρας που συμμαζεύουν τα σκόρπια μισοκατεστραμμένα βιβλία σχολιάζουν
κάποιο εύρημα** (γραμμένο σχόλιο σε βιβλίο).

Οι Έλληνες είναι Έλληνες από τον Όμηρο, όχι από τον Αγαμέμνονα.

Το κασετόφωνο παίζει.

Ο Μανιάτης σιωπηλός, καπνίζει την πίπα του - Φωτιές σε χορταριασμένο έδαφος (επικάλυψη
εικόνων).

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Η συνοχή του ποιήματος και όχι η συνοχή του εκστρατευτικού σώματος στην Τροία,
μόρφωσαν τον Ελληνικόν χαρακτήρα.
Τους Εβραίους, τους Μωαμεθανούς, τους Χριστιανούς όλων των ειδών,
συσπείρωσε η θρησκεία του ενός Θεού.
Τους Έλληνες συσπείρωσε το ποίημα.
Οι άνθρωποι οι οποίοι έζησαν κάποτε εδώ, πήραν όλους τους Θεούς των από τους άλλους.
Έδωσαν σ' όλους τους άλλους έναν Θεό που μόνο αυτοί είχαν: τις Μούσες.
Ούτε σε προφήτες, που δόξα το Θεό δεν αξιώθηκαν,
ούτε σε αντιστρατήγους που αξιώθηκαν,
όφειλαν το χαρακτήρα τους, αλλά στον Όμηρο.

Ο Όμηρος δεν συνεχίζει κάποια παράδοση, ούτε εγκαινιάζει την ποίηση, που είναι παγκόσμιο φαινόμενο, αλλά εγκαινιάζει το ποίημα που είναι ελληνικό. Στην ήδη υπάρχουσα ποίηση δίνει λοιπόν δομή και ως εκ τούτου συνοχή.

23. Ο πατέρας – Ο εύελπς και ο παππάς

Ο Γιώργος Μανιάτης διαβάζει από το βιβλίο «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ» Αρχαικό υλικό με παιδιά σε επαρχιακό σχολείο και φωτογραφίες παιδιών με πολεμικές στολές που ντύνουν τον λόγο του.

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

*Εκείνη την εποχή, για λίγο αργότερα, ήξερα ένα σωρό πράγματα
και όταν ερχόταν κανένας ξένος μ' έβαζαν και τα έλεγα.*

Κι αυτό δεν μ' άρεσε καθόλου,

γι' αυτό παρακαλούσα να μην έρχεται κανείς στο σπίτι μας.

Αλλά έρχονταν, παπάδες κι άλλοι.

*Τους έλεγα τότε το Πάτερ Ημών, το Πιστεύω, το Ελέησον με ο Θεός
και το ποιες αισθήσεις έχει ο άνθρωπος.*

*Χαίρονταν και με ρωτούσαν κάθε φορά, κι αφού τους το 'χα πει τόσες φορές,
τι θα γίνεις άμα μεγαλώσεις;*

Παππάς! Απαντούσα και χειροκροτούσαν.

*Και μου 'ρχόταν να κλαίω γιατί ψέματα δεν ήθελα να γίνω παππάς αλλά εύελπς
για να 'χω σπαθί και να μην φοβάμαι.*

Ήθελα να γίνω εύελπς κι έπρεπε να λέω πώς θέλω να γίνω παππάς.

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Δεν ξέρω πως ήξερα αυτή τη λέξη, την ήξερα,

είχα δει και ένα παιδί περί τα 15..16 χρονών να ιππεύει ένα άλογο,

*σε πορεία με τους αντάρτες, μια αυτή ιππικού να πούμε που πέρασε κοντά από το σπίτι μας στην Μεσσήνη,
και το είχα θαυμάσει τόσο πολύ,*

λέω ότι μπορείς να είσαι μικρός και να μην είσαι αμέτοχος,

να συμμετέχεις, να είσαι χρειαζόμενος, να είσαι επιστρατευμένος,

να είσαι ξέρω εγώ κάτι.

24. Στο γυμνάσιο – Ο φιλόλογος και ο μαθηματικός (έφυγα από κάθε σχολείο)

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες παιδιών σε σχολικά θρανία που ντύνουν τον λόγο του.**

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Τι έγινε λοιπόν, πάω στο γυμνάσιο το 10^ο Αμπελοκήπων,

δίπλα στον Παναθηναϊκό δηλαδή, μας χώριζε μόνο ένα Παρθενοναγωγείο που υπήρχε.

Έγγραφα τόσο άνετα, και αυτός ο Σαραλής, αυτός ο Ιωάννης Σαραλής,

ο σπουδαίος φιλόλογος, μού είχε λατρεία τελείως ας το πούμε.

Δεν υπήρξε φορά που να μη διαβαστούν οι εκθέσεις μου

στο ακροατήριο της τάξεως ας το πούμε.

Αυτόν εγώ, επειδή μου έδειχνε αυτή τη λατρεία, το θεώρησα

ότι με καταντούσαν περίεργο έναντι των συμμαθητών μου,

διότι αυτοί δεν είχανε ανάλογα αισθήματα από τον καθηγητή.

Και για αυτό του έριξα, δηλαδή για να αθωωθώ έναντι των συμμαθητών μου,

του πέταξα του καθηγητή, όταν αυτός κάτι έγραφε στον πίνακα,

του πέταξα το σπόγγο στον αυχένα.
Λοιπόν δεν συγχωρείθηκε ποτέ αυτό, από τον καθηγητή, δικαίως
και αφετέρου κάλεσε τον πατέρα μου και του είπε ότι ο γιος σας
ή θα γίνει εγκληματίας ή θα γίνει μεγάλος άνθρωπος.
Αυτό του είπε δηλαδή όταν ήμουνα τρίτη, τετάρτη Γυμνασίου,
ήτανε οκτατάξιο το Γυμνάσιο, τότε.
Και ήμουνα και ο αγαπημένος του μαθηματικού,
όταν πήγα μία χρονιά, νυχτερινού Γυμνασίου,
όπου ο μαθηματικός είχε εντυπωσιαστεί γιατί 2...3 προβλήματα της θεωρητικής γεωμετρίας
τα είχα λύσει και με δεύτερο τρόπο.
Και είχε ενθουσιαστεί τελείως ας το πούμε,
τέλος πάντων όμως, εγώ τον ρώτησα αυτόν τον άνθρωπο μία μέρα, ένα βράδυ,
πότε κύριε θα πάψουμε να λύνουμε ασκήσεις, πράγμα που είναι δουλειά δούλου
και θα αρχίσουμε να φτιάχνουμε προβλήματα.
Αυτό είναι μια δουλειά του μαθητευόμενου ;
Λοιπόν αυτός, μην ξέροντας να μου απαντήσει, σ' αυτό το ερώτημα,
και νιώθοντας ας πούμε ότι έχει αιφνιδιαστεί,
κατέβηκε κάτω, ήρθε μέχρι το θρανίο μου, εγώ σηκώθηκα πάνω γιατί τον έβλεπα αγριεμένο να έρχεται,
και μου τράβηξε ένα χαστούκι μπαμ, έτσι.
Γιατί; Γιατί του ζήτησα να μας πει, πότε θα φτιάξουμε προβλήματα,
αντί να τα λύνουμε, σαν δούλοι.
Αυτή είναι δουλειά δούλου, του λέω, αυτό, και με χαστούκισε.
Ε, μέσα σε 1...2 μήνες έφυγα από κάθε σχολείο, ας το πούμε, για να κερδίσω χρόνο.
Έτσι γλίτωσα.

Η γυναίκα και ο άνδρας που συμμαζεύουν τα σκόρπια μισοκατεστραμμένα βιβλία σχολιάζουν κάποιο εύρημα (γραμμένο σχόλιο σε βιβλίο).

Όλο και κάτι έχει υπογραμμισμένο.
Περιέργως φαίνεται ότι ο συγγραφέας εξετάζει τον πολιτισμό στους πολιτισμένους,
δηλαδή στους αποδέκτες του πολιτισμού,
αλλά κάποιος πολιτισμός προαπαιτείται για να προκύψουν οι πολιτισμένοι.
Και ο πολιτισμός δεν είναι απαραίτητο να είναι ... πολιτισμένος.

Ένα χέρι αλλάζει κασέτα. Το κασετόφωνο παίζει.

Η γυναίκα και ο άνδρας συνεχίζουν να συμμαζεύουν τα σκόρπια μισοκατεστραμμένα βιβλία.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής

από το προσωπικό αρχείο του Γ. MANIATH

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Χαίρομαι γι' αυτή την ερώτηση και πράγματι θα αποτελούσε κενό εάν δεν διευκρινιζόταν.
Τελοσπάντων δεν είπα ότι απέφυγα την κλασική παιδεία. Την τυπική παιδεία απέφυγα.
Διότι δεν εσύχνασα στο σχολείο αρκετά, αυτό όμως το έκανα για να σπουδάσω γρηγορότερα.
Ξεκοκάλισα τον Όμηρο στο πρωτότυπο, τον Πλάτωνα όλο
και είμαι πολύ εξοικειωμένος με την αρχαία ελληνική γραμματεία.
Έτσι προκύπτει, δε θα μπορούσα να πω ευφράδεια αλλά,
όχι ανοίκεια χρήση του λόγου.
Πάντως ας είναι ειπωμένο ότι έχω διαβάσει επί πολλά χρόνια μέρα νύχτα.

25. Η Σχολή Ναυτοπαίδων – Οι έρωτες των παιδιών (από εκεί άρχισε)

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες αρχείου από τη Σχολή Ναυτοπαίδων του Πόρου.**

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Μετά το οριστικό διαζύγιο του Μανιάτη με τη μέση εκπαίδευση, 15 χρόνων, το 1954, θα πάει στη Σχολή Ναυτοπαίδων του Πόρου. Εδώ ο Μανιάτης αριστεύει στα μαθήματα αλλά όχι και στην πειθαρχία...

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες αρχείου από τη Σχολή Ναυτοπαίδων του Πόρου.
Τρικυμισμένη θάλασσα. Κύματα χτυπούν στην προβλήτα.**

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Από εκεί άρχισε, από τη Σχολή Ναυτοπαίδων άρχισε ας το πούμε.
Και άρχισε με ένα είδος, αλλά αυτό δεν ξέρω αν είναι κάτι που ομολογείται, άρχισε με έναν έρωτα ας το πούμε.
Δηλαδή εγώ ερωτεύτηκα ένα παιδί εκεί μέσα, ξανθό, δύο χρόνια μικρότερο από μένα, δηλαδή ήταν 13 χρόνων απλώς το παιδί και είχε τέτοια ομορφιά...
Τέλος πάντων εγώ κάθε φορά που σηκώνόμουν να πω κάτι μέσ' την τάξη αυτός γύριζε πίσω, γιατί οι καλοί μαθητές καθόντουσαν στα τελευταία θρανία, και καθότανε έτσι και με κοίταζε στα μάτια. ...
και μια φορά σ' ένα διάλειμμα, ήρθε κάθισε δίπλα μου φοράγαμε σορτς και ακουμπήσανε τα μπούτια και τα λοιπά.
Όποιος διψούσε, έτρεχε ο άλλος στη βρύση, μπουκωνότανε νερό και του 'φερνε και του έβαζε στόμα με στόμα, να πιει νερό από το στόμα του..
δηλαδή κάτι τρυφερότητες, κάτι πράγματα και μας γεννούσε πολύ μεγάλη απορία και τι γίνεται με αυτό το πράγμα.

Μπήκε λοιπόν, με αυτόματο τρόπο, ένα είδος γεωγραφίας του σώματος, ώστε μέχρι εδώ, από πάνω μέχρι εδώ, να επιτρέπεται το άγγιγμα και το στιδήποτε, τα φιλιά ας πούμε, στιδήποτε και επίσης από εδώ και κάτω, περίπου από τα γόνατα και κάτω.
Αλλά στο σημείο από εδώ μέχρι εδώ, καμία επαφή ποτέ ...
Λοιπόν αυτό με είχε γεμίσει άγχος και εμένα και τα λοιπά.

Αλλά μία φορά, του ξεκούμπωσα τα παντελόνια, είναι και πολύπλοκα τα ναυτικά παντελόνια και του έβαλα το χέρι από πίσω.
Λοιπόν εκεί που το κατέβαζα το χέρι, να πιάσω τα κωλομέρια κανονικά, μου έβαλε το χέρι απέξω από το παντελόνι και μου σταμάτησε το δικό μου χέρι που ήτανε από μέσα, το σταμάτησε.
Έμεινα εκεί.

Λοιπόν, αμίλητοι τελείως καθώς γυρίζαμε, πηγαίναμε πλάι στην προκυμαία και ήταν χειμώνας και είχε κύμα η θάλασσα και είχε και χιονόνερο, έριχνε, ... και εκεί στο δρόμο καθώς πηγαίναμε, με κατεβασμένο το κεφάλι αυτός, εγώ ήμουν από τη μεριά της θάλασσας και αυτός ήτανε από τη μέσα μεριά, πηγαίναμε λοιπόν και μου λέει ας πούμε, χωρίς να με κοιτάξει «τι ήθελες να μου κάνεις»;
Τόσο πολύ ντράπηκα που έδωσα μία και έπεσα στη θάλασσα, να πνιγώ.
Τέλος πάντων με έσυρε έξω εκεί, γιατί δεν είχε έρθει η ώρα να πνιγώ, ακόμα δεν το έχω κάνει.

26. Αμέσως φωτίστηκα όλος

**Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Φωτογραφίες: βιβλία σε υπαίθριους πάγκους, εξώφυλλα βιβλίων (Ντόριαν Γκρέυ και Συμπόσιο).**

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Εκείνο που συνέβη είναι ότι μία φορά ερχόμενος με άδεια, για Χριστούγεννα σπίτι από τον Πόρο,

στην Ομόνοια είχανε κάτι καρότσες-πάγκους, που ήταν γεμάτες βιβλία.
Λοιπόν βλέπω ανάμεσα τους δύο βιβλία, τα οποία επέλεξα και πήρα.
Το ένα ήταν το ΣΥΜΠΟΣΙΟ του Πλάτωνος, διότι από κάτω είχε υπότιτλο «ή περί έρωτος».
Α λέω, Πλάτων και περί έρωτος, δεν μπορεί κάτι έχει. Το πήρα λοιπόν αυτό.
Και μετά ήταν ένα άλλο με ένα αγόρι εκπληκτικής ομορφιάς και κράταγε ένα νάρκισσο στο χέρι.
Και λέω αυτό δεν μπορεί, έχει ενδιαφέρον.
Ποιος ήταν ο συγγραφέας; Ο Oscar Wilde. Ποιο ήταν το βιβλίο; Το Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέυ.

Παίρνω λοιπόν το Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέυ και το Συμπόσιο του Πλάτωνα και έρχομαι σπίτι.
Και διαβάζω βέβαια πριν από όλα το Συμπόσιο του Πλάτωνα.
Πω, πω, πω εκεί με απελευθέρωσε από κάθε χριστιανισμό, από κάθε ενοχή,
από όλες τις μαλακίες του κόσμου να πούμε ότι τα μεν επιτρέπονται και τα δε όχι;
και ότι ο Θεός έχει έρθει και κατοικεί στο σώβρακο μας;

Πού το βρήκε να πούμε ο Θεός, ο οποίος όταν πρόκειται ένα παιδί της Αμερικής να τραβήξει μαλακία
επειδή πήγε 12-13 χρονών και τραβάει τη μαλακία του το παιδί,
το καταδικάζει στην κόλαση, ενώ για το τι κάνει η Αμερική στον κόσμο δεν έχει καμία ιδέα ρε..
Ποια ιδέα είχε ποτέ για το τι κάνει όλη η Αμερική;
Όχι, αλλά έχει τι έκανε το παιδί μες στο βρακί του.
Ε αυτά τα πράγματα δεν, πώς να σου πω δηλαδή, αμέσως φωτίστηκα όλος.

27. Ο έρωτας – Οι γυναίκες

(όλα είναι από την αρχή – το μόνο πράγμα που μου θύμιζε την ύπαρξη Θεού)

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).

Πίνακες ζωγραφικής (ενδιάμεσα στον λόγο off).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Στον έρωτα ήταν η αίσθηση ότι προχωράς στην άβυσσο,
δηλαδή εισδύεις σε ένα χώρο, ο οποίος ας το πούμε,
δεν έχει διαστάσεις, είναι αγνώστων διαστάσεων.
Ήταν το μόνο πράγμα που μου θύμιζε την ύπαρξη Θεού.
Δηλαδή αρχίζει μία εικονογράφηση που είναι η μέθη του μυαλού στο ερωτικό ζήτημα,
εκεί που περισσεύεις, εκεί που γίνεσαι το σχήμα της αγκαλιάς του άλλου.
Και που θέλεις και ο άλλος να γίνει κτήμα της δικής σου αγκαλιάς.
Αυτό το σ' αγαπώ που λέμε δεν είναι σαγαπώ, είναι σεμαγαπώ.
Λοιπόν τι είναι η ποίηση, ας το πούμε,
είναι να δοξάσει το πλάσμα αυτό που μπόρεσε να ανθοβολήσει με τέτοιο τρόπο,
ώστε να σε κάνει να μην αναγνωρίζεις τον εαυτό σου ή μάλλον, ας το πούμε, να τον αποδέχεσαι.

Να λες εντάξει καλά ήταν, ή καλός ήσουν.
Να πεις στον εαυτό σου καλός ήσουν!
Ελάχιστες φορές μπορούμε να το λέμε αυτό το πράγμα.
Κι όμως, τι άλλο να ποθεί κανείς τώρα,
όταν μάλιστα έχει περάσει ο καιρός του,
της ας το πούμε, της ακατάσχετης ορμής.

Όλα είναι από την αρχή. Το φως είναι από την αρχή,
το φεγγάρι είναι από την αρχή, όλα είναι από την αρχή.
Τι νόημα έχει το φεγγάρι χωρίς το κορίτσι, ας το πούμε.
Γιατί τα νοήματα είναι που αλλάζουνε.

Δηλαδή όταν επικεντρώνεσαι, κοίταξε γίνεσαι ο επισκέπτης μιας κουκίδας
και όχι μόνο επισκέπτης, ο δούλος της και δεν υπάρχει τίποτε άλλο.
Εγώ μία φορά ρίχτηκα, περνούσαν τα αυτοκίνητα και ρίχτηκα πάνω να τελειώνω.
Κοίταξε πόσες δυνάμεις δηλαδή κρύβει ο έρωτας και τι μπορεί να σε κάνει.
Να πετάς και να έρπεις...

28. Αυτό που έχει την ήττα, νίκη

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Πίνακες ζωγραφικής (ενδιάμεσα στον λόγο off).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Η γυναίκα είναι, ας το πούμε, αυτό που έχει την ήττα, νίκη.
Λοιπόν δεν ηττάται με τίποτα, είναι αήττητη.
Γιατί; Σου λέει ας πούμε, τέσσερις-πέντε φορές όχι.
Για να πει την πέμπτη ή την έκτη, ναι..
Όταν πει το ναι, όταν ενδώσει, τότε νικάει.
Το νικάς αυτό το πλάσμα; Όταν τα δίνει όλα θριαμβεύει.
Αφού έχει πει 5 φορές το όχι, σου λέει έλα τώρα.
Ξέρεις, εγώ χώριζα πάνω στα 3 χρόνια. Όσο ισχυρός να 'τανε ο έρωτας.
Και χώριζα με φίλια, την οποία δεν σταματούσα ποτέ, με κάποιο κορίτσι..
Τέλειωνα εγκαίρως, ώστε αυτό να διαρκεί.
Να την ξαναβλέπω και να ανοίγει η καρδιά μου,
να τη σκέφτομαι και να νιώθω πληρότητα.
Δεν θυμάμαι κάποια που να μην την αγαπώ ακόμη,
να μη λαχταράω να ακούσω μια φωνή δικιά μου, είτε στο τηλέφωνο ή δεν ξέρω πού.
Νιώθω πολύ συγκίνηση, δεν έχω χωρίσει από καμία γυναίκα.

29. Περί αρετής – Ο Θεμιστοκλής – Το μισό εισιτήριο

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Χέρια συνεχίζουν να μαζεύουν σκόρπια μισοκατεστραμμένα βιβλία (ντύνουν τον λόγο του).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Υπήρχε και ένα ζήτημα γενικής αρετής.
Αυτό το πράγμα εγώ δεν ξέρω από που το έχω ας πούμε
αλλά, παιδιόθεν, το να είναι κανείς άνθρωπος της αρετής μου ήτανε ιδανικό.
Όταν διάβασα, νομίζω στον Πλούταρχο, αλλά δεν είμαι πολύ βέβαιος τώρα,
ότι ας το πούμε κάπου περπατούσε ο Θεμιστοκλής,
σε ένα πεδίο μάχης που ήταν γεμάτο πτώματα Περσών,
και με κάποιον ακόλουθό του
και σε μία στιγμή φτάσανε μπροστά σε ένα νεκρό Πέρση,
ο οποίος φορούσε ένα υπέροχο χρυσό βραχιόλι.
Και εκεί σταθήκανε, αμφότεροι,
και του κάνει με τον αγκώνα έτσι ο Θεμιστοκλής και του λέει του ακολούθου του,
πάρτο εσύ, που δεν είσαι Θεμιστοκλής.
Σε εγκαταλείπει κάτι τέτοιο; Εμένα δεν με εγκαταλείπει.
Όταν φτάνω σε σημείο, να έρθω μπροστά σε κάτι τέτοιο, έκτοτε,
συγκαταλέγεται μεταξύ των συντρόφων μου, των ποιο αιωνίων, των πιο σπουδαίων, δεν μπορώ.

Φωτογραφίες: τρόλεϊ εποχής, ο πατέρας και η μητέρα

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ή αυτό που έκανε ο πατέρας μου όταν μπήκαμε στο τραμ,
αυτός ως ανάπηρος στα λεωφορεία δεν πλήρωνε εισιτήριο,
στο τραμ όμως, επειδή ήτανε αγγλικής εταιρείας, πλήρωνε το μισό εισιτήριο.
Μπήκαμε λοιπόν σε ένα τραμ και έπρεπε σε δύο στάσεις να το αλλάξουμε
και να πάρουμε κάποιο άλλο τραμ.
Ωραία, φτάσαμε στις δύο στάσεις και ο εισπράκτορας δεν είχε φτάσει ακόμη ως εμάς,
γιατί είχε πολυκοσμία.
Κατεβήκαμε λοιπόν από την πίσω πόρτα,
και περιμένοντας μπήκαμε στο 2ο τραμ για να πάμε μακρύτερα.
Εκεί λοιπόν, ο πατέρας μου, έβγαλε και πλήρωσε εισιτήριο ολόκληρο.

Εγώ που περίμενα κάθε φορά, με πολλή υπερηφάνεια,
να δω εκείνη την κίνηση που δείχνει το σήμα του
και είτε δεν πληρώνει καθόλου ή πληρώνει το μισό,
εγώ τόσο μικρός που ήμουν δεν πλήρωνα έτσι κι αλλιώς τίποτα,
γέμιζα περηφάνια από το ότι ο πατέρας μου είχε μία ευμένεια
και περίμενα να το δω
και αντ' αυτού βλέπω ότι ο πατέρας μου πλήρωνε ολόκληρο εισιτήριο,
ούτε καν το μισό που ήταν υποχρεωμένος να πληρώσει.
Και του λέω πατέρα, γιατί πληρώνεις ολόκληρο το εισιτήριο;
Και μου λέει γιατί στο προηγούμενο δεν προφτάσαμε να πληρώσουμε το άλλο μισό.
Άντε τώρα να το ξεπεράσεις αυτό το πράγμα.

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής ΕΚΠΟΜΠΗΣ]

Η γυναίκα και ο άνδρας συνεχίζουν να συμμαζεύουν τα μισοκατεστραμμένα βιβλία και να σχολιάζουν κάποια ευρήματα.

- Α, είχε και τέτοια!
- Τι είναι αυτό;
ΒΙΒΛΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΨΕΜΑ,
ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΓΙΓΑΝΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ
- Εδώ θα άξιζε αν είχε τίποτα τσεκάρει.
- Δεν μου φαίνεται σοβαρό βιβλίο. Άμα βλέπεις του γίγαντα Ελληνισμού...
- Διάβαζε και τα μη σοβαρά βιβλία!

30. Η βουβή αρχαιολογία – Η αρχαιολογία της ακοής

Αρχειακό υλικό. Συνέδριο «ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ». Αποσπάσματα ομιλίας του Μανιάτη.

Αρχειακό υλικό. Χοροδιδασκαλία. Ο Μανιάτης και μαθητές του (τα αρχειακά υλικά ντύνουν τον λόγο του).

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ο χορός του Σωκράτη, the dance of Socrates.

Είμαι αυτός που φαίνομαι.

Συγγραφέας κατά βάσιν και μουσικός.

Έχω ιδρύσει το ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ που είναι μια μουσική σχολή,
η οποία ασχολείται με το πως παράγεται το συλλογικό,
αλλά και το ατομικό, ήθος δια της μουσικής.

Για τους Έλληνες ήταν βαθιά πεποίθησή τους,
ότι το κύριο όργανο παραγωγής του ανθρώπου,
εξόρυξης του ανθρώπου από το ζών, δεν είναι το μάτι,
αλλά ότι είναι το αυτί.

Άλλωστε είχαν τη μουσική ως τον κύριο μοχλό της παραγωγής του ήθους
και του συλλογικού και του ατομικού.

Ο ελληνικός πολιτισμός υπήρξε κυρίως ένας μουσικός πολιτισμός.

Μάλιστα όχι μόνο ο Θεός της μουσικής Απόλλων,

αλλά και άλλοι Θεοί σχετίζονται με τη μουσική και το χορό
ώστε ο Πλάτων να ονομάζει τους Θεούς, συγχορευτές των Ελλήνων
και την Ελληνική Παιδεία να την αποκαλεί απλώς χορόν.

Όλο το ζήτημα, όλου του ελληνικού πολιτισμού, είναι να χορέψουν.

Στον κόσμο των Ελλήνων, θεοί και άνθρωποι, άγρια θηρία, πέτρες, δέντρα, ψάρια, πουλιά,
η γη και ο ουρανός με τ' άστρα, χορεύουν.

Και όμως, ενάντια στη βαθιά πεποίθηση των Ελλήνων,

ότι το κατεχορήν όργανο του πολιτισμού τους είναι το ους, η αίσθηση της ακοής, όλη μας σχεδόν η αρχαιολογία, είναι μια αρχαιολογία για το μάτι, εξαιτίας της φύσεως των κειμήλιων και των μνημείων. Είναι ωραία αυτή η αρχαιολογία αλλά είναι βουβή.

31. Η μουσική – ρεμπέτικα και διδασκαλία

Αρχειακό υλικό. Ο Μανιάτης διδάσκει μουσική σε μαθητές του ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ (υλικά που ντύνουν τον λόγο του).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ] (γράφει σε πίνακα και εξηγεί)

Και αυτό λέγεται σπονδείος.

Μέχρι εκεί μπορεί να φτάσει ο Ομηρικός άνθρωπος.

Δεν μπορεί να πάει πουθενά αλλού.

Και μη νομίζετε ότι εκείνο που μπορεί να κάνει στη μουσική

είναι διάφορον από εκείνο που μπορεί να κάνει σε οτιδήποτε άλλο.

Η μουσική παραπλέει και ορίζει τα πράγματα, είναι εκμαγείο της ψυχής.

Όσα μπορεί η μουσική μας, κάθε φορά, τόσα μπορούμε και εμείς.

Λοιπόν ιδού τι μπορεί ο αρχαϊκός και ο Ομηρικός άνθρωπος.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ] (συνομιλία με μαθητή του)

- Κύριε Γιώργο θα μας δείξετε λίγο και τα αρχαία;

Για έλα να δούμε πώς γίνεται με αυτά τα όργανα...

αλλά είναι σαν να είσαι μουσικός άλλου τύπου

δηλαδή ποια διαφορά επί παραδείγματι έχει το να μάθεις κιθάρα με το να μάθεις σαξόφωνο,

ένα εντελώς διαφορετικό όργανο οπωσδήποτε;

Αυτή τη διαφορά θα έχει και ίσως μεγαλύτερη το να περάσεις

από αυτά τα όργανα που μαθαίνεις τώρα,

από το τρίχορδο όργανο που μαθαίνεις τώρα, να περάσεις σε ένα αρχαίο όργανο.

Και δεν θα είναι διαφορά του ξύλου που κρατάς,

διότι στην πραγματικότητα το όργανο δεν είναι αυτό,

το όργανο είναι ο άνθρωπος.

Αυτό είναι το ξύλο, το όργανο είσαι εσύ.

Δηλαδή μαθαίνεις ένα παίξιμο, δεν μαθαίνεις ένα όργανο.

Αυτό είναι το εκμαγείο γύρω από το οποίο η ψυχή μας λαβαίνει σχήμα

ή μέσα στο οποίο η ψυχή μας λαβαίνει σχήμα.

Αρχειακό υλικό. Ο Γιώργος Πολύζος κατασκευάζει μουσικά όργανα στο εργαστήριο του. Είναι στενός συνεργάτης και μαθητής του Μανιάτη.

[ΟFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Αυτή η κίνηση βρήκε τον καλλίτερο υποστηρικτή της,

ο καλλίτερος και ισόβιος υποστηρικτής της,

από την πρώτη στιγμή, υπήρξε ο Πολύζος.

Χωρίς αυτό να του διαταραχτεί ποτέ.

[ΟFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΥΖΟΣ]

Είναι 25 χρόνια πριν που συναπαντηθήκαμε με το Γιώργο Μανιάτη.

Από τότε είναι δάσκαλος και φίλος μου.

Όλο αυτό το διάστημα διδαχτήκαμε την ελληνική όρεξη.

Αρχειακό υλικό. Μαθητές του Μανιάτη παίζουν με όργανα που έχει κατασκευάσει ο Πολύζος.

32. Γιατί γράφεις ρεμπέτικα; – Υπερασπίζω τα μουσικοχορευτικά μου σύνορα

Αρχειακό υλικό. Ο Μανιάτης διδάσκει μουσική σε μαθητές του ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ (υλικά που ντύνουν τον λόγο του).

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής ΕΚΠΟΜΠΗΣ]

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Ας δούμε όμως πρώτα πως το ΠΕΡΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
εξηγεί την αμυντική δύναμη του χορού,
πώς δηλαδή προκύπτει ότι ο Διόνυσος είναι τα τείχη της πόλεως.
Ο λόγος είναι ότι το βουβό μέρος της, ψυχής, το αίσθημα,
συνέχει το έθνος στο βυθό του.
Και ο βυθός δεν είναι αλώσιμος,
ενώ το λάλων μέρος συνιστά την ακτινοβολία του.
Την ακτινοβολία όμως μπορεί να τη δρέψει κανείς και πάντως να την καταστείλει,
αν την αποσπάσει από το νάμα της, εκείνο το βουβό μέρος της ψυχής,
ενώ η συνοχή στα ύφαλα του λαού, δεν θραύεται εύκολα.

SUPER

τηλεοπτική εκπομπή
αντίγραφο VHS του πρωτότυπου υλικού
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

Το κασετόφωνο παίζει.

Αρχειακό υλικό. Ο Μανιάτης παίζει μπουζούκι με μαθητές του (υλικά που ντύνουν τον λόγο του).

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Η Ασία κατεσπάραξε την αρχαία σκέψη, το θέατρο,
την όρχηση, το τραγούδι δεν βρήκε τρόπο να τα απαλείψει.
Το αίσθημα είναι κοινό σε όλους.
Όλες οι τάξεις χορεύουν.
Υπάρχει σε αυτό τον τομέα αλληλεγγύη και όχι πάλη των τάξεων.
Δεν υπάρχει λαός και μη λαός στα ύφαλα του έθνους.
Δυο έθνη μπορούν να ανταλλάξουν, εάν θέλουν,
τους συνταγματάρχες τους με ελάχιστη προσπάθεια.
Δεν μπορούν να ανταλλάξουν τα τραγούδια τους.

Αρχειακό υλικό. Ένας μαθητής χορεύει ζεϊμπέκικο (υλικό που ντύνει τον λόγο του).

Το κασετόφωνο παίζει.

Αρχειακό υλικό. Συνέχεια ζεϊμπέκικου. Υπαίθριος χώρος. Παίζουν τέσσερα μπουζούκια (υλικό που ντύνει τον λόγο του).

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

- Γιατί γράφεις ρεμπέτικα τραγούδια; (ερώτηση δημοσιογράφου)
Είναι σα να ρωτάς έναν Έλληνα στρατιώτη,
γιατί φυλάει το ελληνικό έδαφος, και όχι κάποιο άλλο.
- Έτσι απλά; (δημοσιογράφος)
Ναι. Θα ήταν φλυαρία, τι άλλο να σου πω, υπερασπίζω τα μουσικοχορευτικά μου σύνορα.
Είναι στοιχειώδες καθήκον μου και όποιος δεν το κάνει είναι γενίτσαρος.
Και στο ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ τι ακριβώς κάνετε; (ερώτηση δημοσιογράφου)
Στο ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ λοιπόν μαθαίνουμε ένα είδος φιλοπατρίας, ένα είδος ελληνισμού,

όχι με την έννοια ότι συνδεόμαστε με την αρχαιότητα.
Εκείνο που μας καίει και θα θέλαμε να πετύχουμε είναι να γίνουμε αρχαίοι του μέλλοντος,
δε θέλουμε να είμαστε απόγονοι, προτιμούμε να γίνουμε πρόγονοι, αν είναι δυνατόν.
Αυτά είναι δύσκολα πράγματα, και θα χρειαστούν γύρευε πόσους από εμάς,
και πόσες δεκαετίες για να πετύχουμε κάτι.

33. Ποσειδωνιάτες

Ο Γιώργος Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο (βλέπε και σημείωση αρχής).
Χέρια συνεχίζουν να τακτοποιούν μισοκατεστραμμένα βιβλία (ντύνουν τον λόγο του).
Το ποίημα του Καβάφη «Ποσειδωνιάται» (ντύνει τον λόγο του).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ποσειδωνιάτες

Αυτό το είχε εκφράσει πρώτος ο Αθήναιος, στους Δειπνοσοφιστές,
όταν περιγράφει τους Ποσειδωνιάτες, από την Κάτω Ιταλία,
ότι ήταν Έλληνες πριν και τώρα δεν είναι πια γιατί το χάσανε.
Εμείς έχουμε την ιδιότητα των Ποσειδωνιατών.
Στην Ποσειδωνία ζούσε μία φυλή Ελλήνων,
η οποία κάθε χρόνο έχει μία γιορτή.
Όπως έχουμε εμείς της Αγίας Βαρβάρας να πούμε και αυτοί είχαν τη γιορτή,
να θρηνούνε, μία φορά το χρόνο, με χορούς και τραγούδια, αλλά και θρήνους, ότι ήτανε κάποτε Έλληνες
και το είχανε ξεχάσει
και το θυμόντουσαν μία φορά το χρόνο.
Αυτή είναι η κατάσταση μας.
Ο Καβάφης πάντως, αυτό του Αθήναιου, το κάνει ποίημα
αλλά δεν το επεξεργάζεται να του δώσει την τελική του μορφή, το καταχώνιασε.
Γιατί; Γιατί λέει άμα βγω και πω στους Έλληνες τώρα, ότι είναι Ποσειδωνιάτες,
καταλαβαίνει τι θα γίνει.
Το έκρυψε λοιπόν, και το άφησε σε κάποιο συρτάρι εκεί.
Μετά το βρήκανε, και ο Ποντάνι το βρήκε και διάφοροι
Εμένα μου το πρωτοείπε ο Σαββίδης ο Γιώργος, γιατί;
Γιατί λέει ότι μιλούσα για τους Έλληνες, όπως ο Καβάφης στο ποίημα αυτό.

34. Το έργο τέχνης – Ο άμισθος πατριωτισμός

(καλλιτεχνική δημιουργία: η μετατροπή μιας βουβής δύναμης σε ένα ρηρη ορμή, ορμή με αναλογίες)

Η γυναίκα και ο άνδρας συνεχίζουν να συμμαζεύουν τα μισοκατεστραμμένα βιβλία και να σχολιάζουν κάποια ευρήματα.

Καμιά ανάγκη δεν είναι να έχει ο Πλάτων δίκιο για να είναι ο Πλάτων. (χειρόγραφο σχόλιο)

Ο ποιητής δεν γίνεται να έχει άδικο ακριβώς γιατί είναι ποιητής. (σχόλιο του άντρα που τακοποιεί)
Ακόμη κι όταν έχει άδικο, στην κοινή συνείδηση.
Κάπως έτσι μου το είχε πει και έχει σχέση με τούτο δω.

Αρχεϊκό υλικό. Ο Μανιάτης διδάσκει (τα αρχεϊκά υλικά ντύνουν τον λόγο του).

SUPER

Ομιλία Γ. Μανιάτη

από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Τι συνέβαινε στην αρχαιότητα;
Ο ποιητής με το να βάζει λόγια, αυτομάτως έβαζε και το ρυθμό.
Δεν ήταν άλλο τα λόγια και ο ρυθμός,
δηλαδή εκείνο που στη σύγχρονη εποχή ή στους διαφόρους άλλους πολιτισμούς,

αναλαμβάνει η λεγόμενη παράδοσις,
που βάζει το ρυθμό πάνω στον οποίο θα ακουστεί μία μουσική,
στην αρχαιοελληνική περίπτωση αυτό το αναλαμβάνει η γλώσσα.
Εις τα λόγια είναι ο ρυθμός.
Αυτή η μετρική διάσταση των πραγμάτων είναι που βάζει στην ψυχή τα σχήματα
για να μπορέσει αυτή αναλόγως να νοιώσει.
Δεν είναι διότι του λέει ξέρεις έγινε αυτό κι αυτό όπως αν διαβάσεις εφημερίδα,
είναι διότι του το λέει με μετρικά σχήματα,
γιατί εις τα μετρικά αυτά σχήματα δεν μπορεί να αμυνθεί η ανθρώπινη ψυχή, ο νους.

Το κασετόφωνο παίζει.

Χέρια συνεχίζουν να τακτοποιούν μισοκατεστραμμένα βιβλία (ντύνουν τον λόγο του).

Ο Μανιάτης σιωπηλός, καπνίζει πίπα - Φωτιές σε χορταριασμένο έδαφος (επικάλυψη εικόνων).

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής]

Καλλιτεχνική δημιουργία είναι η μετατροπή μιας βουβής δύναμης σε έναρθη ορμή,
ορμή με αναλογίες.
Εκεί που ο κόσμος επιδίδεται στο να μπαλώνει τις τρύπες του,
πράγμα που αν κατόρθωνε θα το πλήρωνε με ασφυξία,
ο δημιουργός του ανοίγει καινούργιες τρύπες και του επιτρέπει να εξακολουθεί να αναπνέει.
Γιατί η κύρια ιδιότητα του έργου τέχνης είναι ότι ανοίγει ξέφωτα στον συνωστισμό των αισθημάτων
και αποκαθιστά την ορατότητα.
Υπάρχει από την στιγμή αυτή Έργο, μέτρο για τις κρίσεις μας
και ύψος από το οποίο λαβαίνει την μορφή του ο ορίζοντας μας.
Ο άμισθος πατριωτισμός που είναι αναπόδραστα η καλλιτεχνική δημιουργία,
τοποθετεί τον δημιουργό στον αντίποδα του έμμισθου πατριωτισμού.

35. Η μέθη – Το αλκοόλ (με κατανίκησε ανεπαισθήτως)

Ο Μανιάτης πίνει κρασί, στον ίδιο εξωτερικό χώρο. (βλέπε και σημείωση αρχής).

Νεανικές μοναχικές φωτογραφίες του Μανιάτη που ντύνουν τον λόγο του.

Φωτογραφίες από παραστάσεις του ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ που ντύνουν τον λόγο του.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Είπαν για τον Αισχύλο ότι,
όταν έγραφε τους Επτά επί Θήβας, ήταν μεστός Άρεως.
Γιατί; Γιατί είναι πολύ πολεμικό το έργο, πολύ βαρβάτο, πολύ ξέρω 'γω,
και αυτός εξήγησε ότι δεν ήταν μεστός Άρεως, αλλά μεστός Διονύσου, και ότι μεθύων συνέγραφε,
μεθυσμένος έγραφε ο άνθρωπος.
Αυτό έκανε και ο Καβάφης, αυτό έκανε και Σολωμός...
Δεν ξέρω ποιος δεν το 'κανε ας πούμε.
Δεν ξέρω τι συμβαίνει με αυτό το πράγμα, είναι αρκετά μυστηριώδες
και κατά τη γνώμη μου έγκειται στο ότι ο πότης είναι ένας άνθρωπος
ο οποίος είναι ανθεκτικός στο αλκοόλ,
ένας άνθρωπος που δεν είναι ανθεκτικός στο αλκοόλ, δεν μπορεί να γίνει αλκοολικός,
δεν μπορεί να γίνει τρωτός, ευάλωτος, στο αλκοόλ.
Γιατί; Γιατί δεν θα πιει ποτέ πολύ.
Αφού μεθάει με το πρώτο ποτήρι. Πόσο να πιει δηλαδή.
Αυτό δε που μπορεί να πιει, δεν θα τον κάνει αλκοολικό ποτέ.
Ενώ ο άλλος ο οποίος αντέχει και αντέχει περισσότερο και όλο και περισσότερο
και κοιμίζει τους φίλους του στο τραπέζι,
να είμαστε 10 άτομα, να τους κοιμίζω όλους από το πολύ κρασί

και εγώ μετά να πίνω από τα ποτήρια τους αυτό που περίσσεψε.
Και να τους έχω όλους κοιμισμένους.

Βλέπεις με το αλκοόλ, δεν μπόρεσα να το αντιμετωπίσω, με κατανίκησε.
Χωρίς να το καταλάβεις, ξέρεις είναι όπως λέει ο Καβάφης να πούμε, ανεπαισθήτως.
Λοιπόν, εντάξει, αυτό κατέστρεψε και τη δημιουργική μου πλευρά ας το πούμε
διότι από μία στιγμή και μετά, μόνο προφορικός μπορούσα κάπως να είμαι,
και έτσι μετέδωσα στους μαθητές μου,
ευτυχώς που βρέθηκαν πάρα πολλοί νέοι Έλληνες που ήρθαν κοντά,
άκουσαν κάποια πράγματα, έμαθαν μουσική, έμαθαν χορό, έμαθαν τι είναι το θέατρο
και ό,τι τέλος πάντων κρατάει από Έλληνες,
το οποίο δεν είμαστε οι μόνοι που το 'χουμε κι άλλοι λαοί το έχουν.
Δηλαδή ας πούμε ο Χάιντεγκερ δεν είναι λιγότερο Έλληνας από μένα,
όπως και να το κάνουμε.

36. Τυπογραφείο «ΣΤΙΓΜΗ» – Η δική μου η πατρίδα είναι μελλοντική

**Μάζωξη φίλων στο βιβλιοπωλείο «ΣΤΙΓΜΗ» για τις ανάγκες τηλεοπτικού γυρίσματος.
Η παρέα συζητά και διασκεδάζει.**

Έντυπα με κείμενα του Μανιάτη που ντύνουν τα λόγια του.

SUPER

τηλεοπτική εκπομπή

αντίγραφο VHS του πρωτότυπου υλικού
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ (συζήτηση σε βιβλιοπωλείο φίλου)]

Με συγχωρείς, εγώ έχω είκοσι βιβλία τα οποία είναι δημοσίευτα,
τα οποία όμως βιβλία σχετίζονται με το ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ, είναι σχετικά με το ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.
Από που κι ως που αυτά δεν είναι βιβλία,
επειδή δεν τα δημοσίευσα;
Θα τα δημοσιεύσουν οι επόμενοι.
Απλώς λειτούργησαν, με προφορικό χαρακτήρα.

[ΟΝ – φίλος]

Και του Σωκράτη η διδασκαλία ήταν προφορική,
αλλά ήτανε ο Πλάτωνας.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ (συζήτηση σε βιβλιοπωλείο φίλου)]

Ναι, αλλά εγώ μπορώ να είμαι ο Πλάτωνας του εαυτού μου έτσι και το πάρω απόφαση,
το τελευταίο έτος της ζωής.

Θα τα βάλουν στα κομπιούτερ αυτά που λέω,
και θα τα βάλετε σε μια τάξη και θα τα πείτε.
Είναι ανάγκη να το κάνω εγώ;

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ (συζήτηση σε βιβλιοπωλείο φίλου)]

Όταν άρχισα δηλαδή μια ορισμένη στιγμή να πω ότι εδώ αρχίζει μια απόπειρα
να δημιουργήσουμε προφορική παράδοση,
επειδή είμαι επίμων άνθρωπος, το έκανα με πολλή συνέπεια. ...
Νομίζεις ότι εν τω μεταξύ δεν υπάρχουν κείμενα προς δημοσίευση;
Ή ότι αυτό μπορεί να αποτελεί τίποτα διαφορετικό από ότι έκανα πριν.
Το ίδιο είναι, αλλά αυτό που έκανα πριν, αυτό συνεχίζω να κάνω.
Αλλά διευκρίνισα ότι αυτό γίνεται τώρα για άλλους λόγους
και κυρίως ότι γίνεται για χωρίς λόγους.
Αυτό το για χωρίς λόγους στέλνει, με στέλνει, με συγχωρείς, δε θέλω να δεσμεύσω άλλον,
εμένα πάντως με στέλνει στο να έχω πατρίδα στο μέλλον.
Γιατί δε μπορώ να έχω πατρίδα αυτό το πράγμα που βλέπω γύρω μου.

Κι έχω εξαναγκαστεί, γιατί ποιος δεν θα ήθελε να έχει πατρίδα, ο άνθρωπος...
εδώ βλέπεις τον αρχιεπίσκοπο και θέλει να 'χει πατρίδα,
εδώ βλέπεις και λέει αγαπώ το Θεό και την πατρίδα.

Ωραία, λέει ο αρχιεπίσκοπος, αγαπώ το Θεό και την πατρίδα
και λέω κι εγώ το ίδιο πράγμα, αγαπώ το Θεό και την πατρίδα.
Λέμε δηλαδή κατά συλλαβή και κατά γράμμα το ίδιο ζήτημα.
Όπως καταλαβαίνεις όμως εννοούμε εντελώς αντίθετα πράγματα.
Δηλαδή ο Αρχιεπίσκοπος αγαπάει ένα θεό που δεν αγαπάει την πατρίδα του.
Εγώ αγαπάω ένα Θεό που αγαπάει την πατρίδα μου.
Καταλαβαίνεις που βρισκόμαστε, δηλαδή οι συγχύσεις είναι τόσες
που θα έπρεπε να βάλουμε μεγαλύτερη τάξη σε αυτά που συμβαίνουν.
Ο Αρχιεπίσκοπος έχει μια πατρίδα στο παρελθόν, και είναι το Βυζάντιο,
κι εγώ έχω μια πατρίδα μελλοντική,
γι' αυτό δεν ανέχομαι η τωρινή πατρίδα να μου αποδώσει σύνταξη,
και απ' αυτά τα πως τα λένε,
είτε αυτό λέγεται ενίσχυση, είτε αυτό λέγεται αναγνώριση.
Δεν μπορώ από ένα τωρινό πράγμα να δεχτώ τέτοιου είδους να πούμε αυτή...
Ενώ η δική μου η πατρίδα, αντίθετα από του αρχιεπισκόπου, είναι μελλοντική.

37. Ο Μανιάτης ... με το μισό μυαλό – Το ερείπιο

**Ο Μανιάτης καπνίζει την πίπα του στον ίδιο εξωτερικό χώρο. (βλέπε και σημείωση αρχής).
Νεανικές μοναχικές φωτογραφίες του Μανιάτη που ντύνουν τον λόγο του.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Ναι δηλαδή ως ανάμνηση,
ας πούμε τι ανάμνηση έχω από τον τότε άνθρωπο,
διότι ο τότε άνθρωπος δεν είμαι εγώ.
Εγώ είμαι ένα ερείπιο εκείνου του ανθρώπου, δεν είμαι ένας...

Βέβαια αυτό το μυαλό άρχισε να χάνεται ήδη τη δεκαετία του '70,
όταν ο Καλιακάτσος ο Αιμίλιος,
προκειμένου να με συστήσει στους φίλους του, έλεγε ας πούμε ο Μανιάτης
και μετά εξηγούσε, με το μισό μυαλό.
Γιατί με είχε γνωρίσει, ας πούμε το '72, δηλαδή με όλο το μυαλό ακόμα,
όπου από το '73 και μετά αυτό το μυαλό όλο και χάνεται ή τελοσπάντων χωλαίνει,
ή υπολείπεται του εαυτού του, ας το πούμε.
Γιατί με τόσο κρασί δεν έμενε μυαλό πια, τι να κάνεις...
Ε σκέψου με πόσο μυαλό έχω μείνει τώρα, δεν υπάρχει,
ας πούμε για να είμαι υπεύθυνος.
Δεν μπορώ να είμαι υπεύθυνος και δεν είμαι ή μάλλον δηλώνω ότι προσέχετε με,
και συγκρίνετε με, μέ ότι υπήρξα, όχι με ότι είμαι τώρα.
Αυτό που είμαι τώρα, δεν είμαι εγώ.
Θα το παρακαλούσα πάρα πολύ αυτό να ληφθεί υπόψιν,
γιατί, εγώ ο ίδιος το λαμβάνω υπόψιν.
Έτσι, δεν θα ήτανε σωστό, ούτε για μένα,
ούτε για τον ακροατή, ούτε για κανένα.

38. Η μητέρα

**Αρχιεακό υλικό. Τοπία ερήμου και κάστρο σε έρημο που ντύνουν τον λόγο off.
Αρχιεακό υλικό. Τοπία ελληνικού χωριού που ντύνουν τον λόγο off.**

SUPER

απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής
από το προσωπικό αρχείο του Γ. ΜΑΝΙΑΤΗ

[OFF – ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ]

Ο Γιώργος Μανιάτης, ύστερα από ένα φρικώδης
εικοσιτετράωρο στη Σαϊντά της Αλγερίας,
έχει με το νου του, ενώ φιλάει σκοπός,
καταφύγει στο παρελθόν για καλύτερα.

[OFF – ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ] διαβάζει απόσπασμα από το βιβλίο «ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ»,
Σημαντικές, απρόφερτες, λέξεις τρύπωναν

*μία, μία στο μυαλό μου σαν πουλιά,
σαν γύπες και φτερούγιζαν σαν σε ουρανό και με ράμφιζαν.
Και ήρθαν με τις λέξεις οι εικόνες.*

*Είδα στη Μεσσήνη που ήμουν τριών χρονών
και έπαιζα κάτω από τις μπανανιές.*

*Γελούσα στη μάνα μου που ήταν σκαρφαλωμένη σε μία μουριά
και έκοβε φύλλα για το κουκούλι.*

Μου γελούσε και αυτή και τραγουδούσε.

*Την είδα που παραλίγο να πέσει με τον πυροβολισμό
και τσακίστηκε να κατεθεί.*

Άκουσα μετά τις αρβύλες και είδα να 'ρχονται τους Γερμανούς.

Ο Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο. (βλέπε και σημείωση αρχής).

Φωτογραφίες της μητέρας με τα παιδιά και Γερμανών στρατιωτών που ντύνουν τον λόγο του.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Εγώ κατατρόμαξα και καθώς ακούω τις μπότες
μπαπ, μπουπ, μπαπ, μπουπ, μπαπ, μπουπ ,
πέντε έξι Γερμανοί να καταφτάνουν,
και η μάνα μου να είναι ακόμα πάνω στο δέντρο, και της λένε μπουπ κάτω
και μετά να πούμε, να είναι απειλητικοί και με αυτό τον τρόπο.

Εγώ έτρεξα στο στάβλο, όπου σταβλώναμε το άλογο,
το οποίο μας έβγαζε το νερό από το πηγάδι, για να ποτίζουμε,
λοιπόν εκεί ήταν και η φωλιά από τρεις, τέσσερις κότες που είχαμε.
Και βρίσκω λοιπόν δύο αυγά και το φύλο.

Λοιπόν φτάνω με το μυαλό του νηπίου , αλλά με τα αυγά στα χέρια,
με τα οποία ήθελα να εξαγοράσω τη μάνα μου,
δηλαδή να τους δώσω τα αυγά για να την αφήσουν ήσυχη,
και αυτοί καταλάβανε το νόημα της χειρονομίας μου, και ενώ αφήσανε τη μάνα μου,
παρά την ομορφιά της και τα κάλλη της και τα νιάτα της ας πούμε,
πόσο ήτανε 17...17 ½ χρονών πόσο ήτανε τότε, και πέσανε πάνω μου,
με πήρε αγκαλιά ο ένας, με παίρνει ο άλλος, μου δίνανε συγχαρητήρια,
μου λέγανε, σε αλλόκοτη γλώσσα, διάφορα πράγματα
και στο τέλος η πλάκα είναι το εξής:
αφού συνέστησαν στη μητέρα μου ότι μετά τις 6 δεν υπάρχει έξοδος, για κανένα λόγο,
με πήρανε στο Φρουραρχείο και εκεί δοκίμασα που λες, για πρώτη φορά στη ζωή μου, ζάχαρη....
Αυτοί την είχανε σε κύβους και μου το βάλανε στο στόμα κιόλας,
γιατί εγώ δεν ήξερα τι είναι και δεν το 'παιρνα.
Όλα αυτά για να με ευχαριστήσουν τώρα ή ξέρω 'γω...

Ο Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο. (βλέπε και σημείωση αρχής).

Φωτογραφίες: η μητέρα με τον πατέρα και ο Μανιάτης στην Αλγερία που ντύνουν τον λόγο.

Κάρτα με αφιέρωση του Μανιάτη στην μητέρα του από την Αλγερία που ντύνει τον λόγο.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Στα 32 είχε 9 παιδιά.

Είχαμε 1,5 χρόνο, 2 χρόνια διαφορά, ο ένας με τον άλλο.

Έπιασε το πρώτο μου ερωτικό γράμμα,

σε κάποια κοπελίτσα εδώ πέρα στη γειτονιά.
Και το 'πιασε και από δίπλα εδώ πάνω, ήταν μία αλάνα μεγάλη,
με χλόη και χαμομήλι φύτρωνε και τα λουπά
και την έπιασα στο κυνήγι για να της πάρω πίσω το γράμμα
γιατί ντρεπόμουν που με έβλεπε έκθετο εκεί
γιατί είχα κάνει κάποια ερωτική εξομολόγηση, σε κάποια μικρή,
και εγώ ήμουν 10 χρονών ξέρω γω πόσο ήμουν.
Την κυνήγαγα να μου δώσει το γράμμα
και έβλεπα τα κωλομέρια της να πηγαίνουν έτσι,
δεν είχε μεγάλα και ήτανε πανέμορφη γυναίκα και στο σώμα και στο πρόσωπο,
πολύ όμορφη δηλαδή, ερωτεύσιμη εντελώς
και τέλος πάντων την κυνηγούσα, την έπιασα στο τέλος, την έβαλα κάτω στα χαμομήλια
να της βουτήξω το γράμμα με λύσσα μεγάλη,
να μην το δει τι γράφει, να μην προφτάσει να το διαβάσει.

Φωτογραφία: η μητέρα ηλικιωμένη κάθεται στην άμμο στην παραλία.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Μου έγραψε η μάνα μου, μία φορά ήμουν στη Λεγεώνα και μου έγραψε:
ποιος νομίζεις ότι είναι το πιο σπουδαίο πρόσωπο που ξέρω, στον κόσμο;
Και εγώ έπρεπε να της απαντήσω και της απήντησα,
δεν ξέρω πού να πάρει ο διάβολος, ποιος μπορεί να είναι.
Και μου γράφει γράμμα πίσω, ο ταχυδρόμος πουλάκι μου,
ο ταχυδρόμος παιδί μου.

Ο ταχυδρόμος που τυχόν της πήγαινε γράμμα μου,
αυτός ήταν το ανώτερο πρόσωπο.

39. Δεν ξέρω, δεν ξέρω ... αυτά που δεν ξέρεις κάθεσαι να γράψεις

Ο Μανιάτης στον ίδιο εξωτερικό χώρο. (βλέπε και σημείωση αρχής).

Πίνακες ζωγραφικής ενδιάμεσα που ντύνουν τον λόγο.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ]

Λοιπόν, τα κορίτσια λοιπόν...

Είναι πόθος αθανασίας αυτό το πράγμα, δεν είναι πόθος σάρκας.

Δηλαδή είναι ξεπέραςμα της σάρκας,

είναι πέραν της σάρκας, επέκεινα της σάρκας.

Πιστεύω στην αθανασία, με τη διαφορά ότι πιστεύω στην επίγεια αθανασία
και όχι σε κάποια άλλη.

Αλλά είναι και κάποια άλλα πράγματα, τα οποία είτε είναι βαθιά πολύ,

είτε είναι πολύ περισσότερο λεπτομερή και χωρίς μεγάλη σημασία.

Και όμως έχουν μία σημασία συσσωρευόμενα που είναι άνω ποταμών.

Δηλαδή ότι είναι κάποια πράγματα για τα οποία θα μπορούσα να πω δεν ξέρω.

Ενώ δεν θα είχα σε καμία περίπτωση να αποκρύψω κάτι.

Αυτό δεν μου φαίνεται να το έχω σε κανένα επίπεδο.

Αλλά ότι δεν ξέρω μερικά πράγματα, δηλαδή το δεν ξέρω αυτό,

να είναι όμως σαν εκείνο του Τσέχωφ, που λέει ο συγγραφέας στην ανιψιά του

όταν του λέει «αμάν θείε μου, πείτε μου τι να κάνω, θα αυτοκτονήσω, θα πεθάνω»

και αυτός γονατίζει δίπλα της και της λέει με την ίδια

σπαρακτική φωνή «δεν ξέρω, δεν ξέρω».

Ε αυτό το δεν ξέρω, είναι κάτι που ξέρω καλά εγώ. Το ξέρω αρκετά καλά.

Υπήρχαν γράμματα προς τον αδερφό μου που του έλεγα από τη λεγεώνα, δεν ξέρω.

Δεν ξέρω, και μάλιστα μία φορά του έγραφα, δεν ξέρω και για αυτό γράφω.

Γιατί δεν κάθεσαι να γράψεις αυτά που ξέρεις,

αυτά που δεν ξέρεις κάθεσαι να γράψεις.

40. Επίλογος – Ο Μανιάτης ήταν ήδη νεκρός

Το μεγάλο δωμάτιο με τα έντονα σημάδια καταστροφής (πανοραμικό).

Τα εξώφυλλα όλων των βιβλίων του (fade in / fade out).

Το κουτούκι της αρχής. Τα όργανα παίζουν και κάποιος άλλος τώρα χορεύει ζεϊμπέκικο.

[OFF – ΑΦΗΓΗΤΗΣ (κείμενο ταινίας)]

Ξημερώματα 18 Ιανουαρίου 2018, ο Γιώργος Μανιάτης, 79 ετών, πέθανε στο διαμέρισμά του στην Αθήνα.

Τον έπνιξαν οι αναθυμιάσεις καπνού που προκλήθηκαν από την καύτρα της πίπας του στο στρώμα του κρεβατιού...

Ο χώρος οξυγονώθηκε και έπιασε φωτιά όταν οι πυροσβέστες, ειδοποιημένοι από τους γείτονες, άνοιξαν την πόρτα το πρωί.

Ο Μανιάτης ήταν ήδη νεκρός.

Αρκετά από τα βιβλία και τις σημειώσεις του κάηκαν ...

Στις 22 Ιανουαρίου, μετά την πολιτική κηδεία του Μανιάτη, οι φίλοι τον αποχαιρέτισαν με μουσικά κομμάτια του ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ.

ΤΙΤΛΟΙ ΤΕΛΟΥΣ